

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра біології та основ сільського господарства

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ 6 КЛАСУ ШЛЯХОМ
ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Виконала: Школоберда Оксана Михайлівна

Спеціальність 014 Середня освіта

(Біологія та здоров'я людини)

Науковий керівник:

К.п.н., доцент Бурчак Л.В.

Допущено до захисту «__» ____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

Дата захисту «__» _____ 2021 р.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Підпис членів ЕК:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Глухів 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗНАЧЕННЯ ІКТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я	8
1.1. Психолого-педагогічна характеристика творчих здібностей і творчого мислення.....	8
1.2. Суть та значення поняття інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.....	17
1.3. Теоретичні основи методики використання ІКТ.....	24
1.3.1. Мультимедіа як сучасний засіб навчання.....	25
1.3.2. Принципи реалізації мультимедіа на уроках з предмету «Основи здоров'я».....	27
1.3.3. Вимоги до уроку з використанням ІКТ. Орієнтовна структура уроку.....	29
1.3.4. Мобільні застосунки на уроках основ здоров'я.....	35
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я В 6 КЛАСІ	3 41
2.1. Аналіз результатів констатувального етапу.....	41
2.2. Аналіз програм, підручників та методичної літератури з точки зору досліджуваної проблеми.....	49
2.3. Методика використання ІКТ на уроках основ здоров'я в 6 класі.....	54
2.4. Перевірка ефективності методики використання ІКТ на уроках основ здоров'я в 6 класі.....	70
ВИСНОВКИ	75
РЕКОМЕНДАЦІЇ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодення характеризується глибоким переглядом існуючих стандартів освіти, зокрема і перебудовою та вдосконаленням діяльності загальноосвітньої школи в нових соціально-економічних умовах. Серед них значне місце посідає і розвиток творчих здібностей учнів в умовах навчання засобами новітніх інформаційних технологій.

Творчі здібності пов'язуються з створенням нового, оригінального продукту, з пошуком нових засобів, методів отримання інформації та реалізації її у практичній діяльності. Найбільш ефективно ці завдання можуть бути вирішені шляхом використання в навчанні сучасних педагогічних технологій у поєднанні з інформаційними засобами, які забезпечують цілісний розвиток особистості, становлення її творчого потенціалу [5; 7; 8; 36].

Процес інформатизації, що охопив сьогодні всі сторони життя сучасного суспільства, має кілька пріоритетних напрямів, до яких, безумовно, слід віднести інформаційну освіту [44; 46]. Вона є першоосновою глобальної раціоналізації інтелектуальної діяльності людини за рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Інформаційні технології полегшують доступ до інформації і відкривають можливості варіативності навчальної діяльності, її індивідуалізації та диференціації, також дозволяють цікаво організувати взаємодію всіх суб'єктів навчання, створити таку освітню систему, в якій учень був би активним і рівноправним учасником освітньої діяльності [22; 40].

Використання інформаційних технологій під час уроків основ здоров'я сприяє формуванню в учнів умінь працювати з великим обсягом інформації. Сприяє розвитку наочно-образного мислення, комунікативних та творчих здібностей особистості, формуванню дослідницьких умінь та вмінь вибору оптимальних рішень [10; 13; 26].

У зв'язку з цим, особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного викладача на усвідомлення принципово нових вимог щодо педагогічної діяльності, готовність використовувати інформаційно-комунікаційні технології як допоміжний навчальний ресурс, а під час змушеного дистанційного навчання, спричиненого пандемією COVID-19 – основна складова навчального процесу. Законами України «Про НУШ», «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті та іншими офіційними документами передбачається забезпечення ефективного впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання [9; 16; 17; 44; 45].

Ціла когорта дослідників сьогодні працює над проблемою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес (Н. Бойко, А. Байраківський, В. Шакотько, О. Шликова та ін.). Розвиток творчих здібностей учнів стає предметом дослідження І. Зв'язки, О. Кучерук, Г. Миржигєвської, О. Буйницької, О. Гудиревої, Ю. Жук та ін. Однак, і сьогодні це питання є актуальним і потребує вивчення, особливо в умовах карантинних обмежень [10; 11; 12; 21; 23; 62].

Так, Н. Бойко та А. Байраківський досліджують проблему використання ІКТ з метою підвищення ефективності самостійної роботи учнів. Автори зазначають, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес закладів середньої освіти сприяє повнішому оволодінню учнями системою знань та вмінь, розвиває творчу спрямованість їх пізнавальної діяльності, допомагає формуванню відповідних професійних і особистісних якостей [10; 23; 26; 28].

У свою чергу Н. Савченко, О. Шликова та ін. наголошують на високому потенціалі мультимедійних ресурсів [16; 30].

Н. Олійник звертає увагу, що використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійної підготовки сучасного вчителя повинно бути комплексним та інтегрованим, охоплювати весь курс

навчання та здійснюватися під час викладання різних предметів [31; 37; 42; 45].

В Україні шляхи використання ІКТ в освітньому процесі, його переваги та недоліки вивчали В. Биков, Я. Булахова, О. Бондаренко, В. Заболотний, Г. Козлакова, О. Міщенко, О. Пінчук, О. Шестопап та ін. [22]

Вищесказане свідчить про невпинний інтерес педагогів-практиків до пошуку шляхів ефективного використання ІКТ.

Отже, враховуючи все вище викладене та з метою більш детального знайомства з даним питанням нами було обрано тему магістерської роботи **«Розвиток творчих здібностей учнів 6 класу шляхом використання ІКТ на уроках основ здоров'я»**, що на даний час є актуальною.

З огляду на це, **метою нашого дослідження** є розробка й перевірка ефективності методики розвитку творчих здібностей учнів 6 класу шляхом використання ІКТ на уроках основ здоров'я.

Об'єкт дослідження: освітній процес з основ здоров'я у 6 класі.

Предмет дослідження: методика розвитку творчих здібностей учнів шляхом використання ІКТ на уроках основ здоров'я.

Тема, мета, предмет та об'єкт дослідження дозволили окреслити **завдання дослідження:**

1. На основі науково-методичної літератури окреслити психолого-педагогічну характеристику творчих здібностей учнів.
2. Розглянути сутність та значення ІКТ в освітньому процесі на уроках основ здоров'я щодо розвитку творчих здібностей учнів 6 класу.
3. Виявити наявний стан розвитку творчих здібностей школярів на уроках основ здоров'я в 6 класі.
4. Розробити та перевірити ефективність методики розвитку творчих здібностей учнів 6 класу на уроках основ здоров'я шляхом впровадження ІКТ.
5. Розробити методичні рекомендації щодо підвищення рівня розвитку творчих здібностей учнів 6 класу на уроках основ здоров'я.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що застосування ІКТ на уроках основ здоров'я у 6 класі сприятиме розвитку творчих здібностей учнів.

Із метою виконання поставлених у роботі завдань було використано наступні **методи дослідження**:

1. *Теоретичні*: вивчення наукової літератури з проблеми дослідження; аналіз навчальних програм, посібників, підручників, методичної літератури та інноваційного педагогічного досвіду щодо впровадження ІКТ у освітній процес закладів освіти;

2. *Емпіричні*: спостереження, бесіди, опитування, тестування, педагогічний експеримент;

3. *Математичної статистики*: методи математичної обробки, якісного та кількісного аналізу значущості результатів.

Теоретичне значення дослідження полягає в аналізі, систематизації знань та досвіду щодо інформаційно-комунікаційних технологій, визначенні їх ефективності в освітньому процесі з предмету «Основи здоров'я» в 6 класі.

Практичне значення дослідження полягає в удосконаленні освітнього процесу з основ здоров'я в 6 класі. Отримані результати дослідження можуть використовуватися в освітньому процесі закладів середньої освіти, зокрема з метою підвищення пізнавального інтересу й рівня творчого розвитку учнів 6 класу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у широкому застосуванні сучасних освітніх сайтів (Parta.ua, Освіта.ua, Освітній портал, Інтернет-урок, Яндекс.ЗНО, Twirpx, платформи ZOOM та Google Classroom та ін.), що сприятимуть, на нашу думку, підвищенню пізнавального інтересу й розвитку творчих здібностей учнів, дозволить здійснювати особистісний підхід до споживачів освітніх послуг і поетапне засвоєння знань, умінь та навичок. Отже, переваги застосування нових інформаційних технологій виявляються саме в розв'язуванні психолого-педагогічних проблем,

пов'язаних з розвитком особистості учня й підвищенням ефективності процесу навчання.

Результати дослідження апробовано на: I Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку творчої особистості майбутнього педагога в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору» (27 жовтня 2021 року, м.Глухів, дистанційний формат).

Опубліковано тези:

1. До проблеми розвитку творчих здібностей учнів на уроках основ здоров'я шляхом використання ІКТ. Збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку творчої особистості майбутнього педагога в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору». Глухів.

<https://drive.google.com/file/d/1ko->

[KtoMyXkW_WlIGb8lhTpm7oz3RfQ49/view?usp=sharing](https://drive.google.com/file/d/1ko-KtoMyXkW_WlIGb8lhTpm7oz3RfQ49/view?usp=sharing)

Структура роботи. Магістерська робота виконана українською мовою, складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (65 найменувань) та рекомендацій. Загальний обсяг роботи – 93 сторінки. Робота містить 4 таблиці, 16 рисунків та 6 додатків.

РОЗДІЛ 1

ЗНАЧЕННЯ ІКТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

1.1. Психолого-педагогічна характеристика творчих здібностей і творчого мислення

Як ми розуміємо поняття «творчі здібності»? Аналіз даного поняття буде визначатися тим, що ми в нього вкладаємо. Досить часто в повсякденному житті поняття «творчі здібності» розглядають як здібності до різноманітних видів художньої діяльності, тобто умінням красиво писати картини, вірші та музику. Отже, це поняття тісно пов'язане з такими поняттями як «творчість» і «творча діяльність». В свою чергу під поняттям «творча діяльність» ми передбачаємо ту діяльність, в результаті якої отримуємо щось нове – це може бути предмет зовнішнього світу або побудова мислення, що дає нові знання про світ або почуття, яке відображає нове ставлення до дійсності [6; 25; 50; 51].

Перший дослідник сутності феномену поняття «творче мислення» Дж.Гілфорд вважав, що воно може бути розкрито тільки через наступні якості: креативність і неповторність ідей, які висловлюються; прагнення до інтелектуальної новизни у розв'язанні завдань або проблем; вміння бачити нові можливості використання певного предмета та створювати ідеї у нестандартній ситуації (тобто за відсутності передумов для формування нових ідей). Завдяки даним властивостям буде реалізовуватися прогностично-перетворювальна функція інтелекту, здійснюватися творча діяльність людини у різних сферах її професійних і непрофесійних інтересів [2; 27; 41].

На відміну від інших Дж. Вульвіл і Р. Лоу розвиток творчого мислення не вбачають у нагромадженні власного досвіду, а бачать його як структуровану зміну операційного складу. Щодо теорії Ж. Піаже, то

відповідно до неї розвиток розуміється як виникнення врівноваженої структури або зрівноважування (виникнення когнітивного конфлікту). Творче мислення розвивається завдячуючи таким процесам, які подібні до «зрівноважування» і таким, що запускаються під час виникнення когнітивного конфлікту [2; 27; 41].

Безсумнівно, розвиток може відбуватися лише в процесі навчання та виховання. Він може формуватися лише під час взаємодії зі світом, але за допомогою освоєння в процесі навчання змісту матеріальної та духовної культури. Це дає нам можливість казати про спеціальне, цілеспрямоване формування творчого мислення, про системний формуючий вплив [32].

Що стосується закордонної психології, то в ній творче мислення частіш за все пов'язують з таким поняттям як «креативність». Ще у 60-ті роки ХХ ст. поштовхом до виділення даного типу мислення слугували дані стосовно відсутності зв'язку між інтелектом і успішністю вирішення проблемних ситуацій. Отже, було з'ясовано, що остання залежить від здатності по-різному використовувати дану інформацію в задачах у швидкому темпі. Дж. Гілфорд, Н. Марш, Ф. Хеддон, Л. Кронбах, Е. П. Торренс такий тип мислення назвали креативністю і стали вивчати її окремо від інтелекту – як мислення, пов'язане зі створенням або відкриттям чогось нового.

Визначний тип мислення, що зветься у закордонній психології креативністю, на даний час глибоко вивчається англо-американськими вченими. Але слід зауважити, що сутність цієї властивості на даний час до кінця не з'ясована [25; 32].

Слід зауважити, що у вітчизняній психології також обширно розробляються проблеми творчого мислення людини. Але вона ставиться як проблема продуктивного мислення на відміну від репродуктивного. Психологи одноголосно визнають те, що у будь-якому розумовому процесі переплетені продуктивні та репродуктивні компоненти. При цьому велика

увага надається тлумаченню сутності поняття «творче мислення», виявленню механізмів творчої діяльності та природи творчого мислення [25; 32].

І.Я. Лернер вважає, що основу творчого мислення являють собою наступні риси: самостійне перенесення знань і умінь у нову ситуацію; бачення нових проблем у знайомих, стандартних умовах; бачення нової функції знайомого об'єкта; бачення структури об'єкта, що підлягає вивченню, тобто швидке, часом миттєве охоплення частин, елементів об'єкта в їхньому співвідношенні один з одним; уміння бачити альтернативу вирішення, альтернативу підходу в його пошукові; уміння комбінувати раніше способи вирішення проблеми в новий спосіб і уміння створювати оригінальний спосіб вирішення при популярності інших.

Оволодівши даними рисами, можна вдосконалювати їх до рівня, обумовленого природними задатками і ретельністю. Однак перерахованим рисам властива одна властивість – «вони не засвоюються в результаті одержання інформації або показу дії, їх не можна передати інакше як включенням у посильну діяльність, що вимагає прояву тих або інших творчих рис і тим самим таку, яка ці риси формує» [33].

Д. Б. Богоявленською у 1983 році була виокремлена одиниця виміру творчості, яка отримала назву «інтелектуальна ініціатива». Головна роль у детермінації творчої поведінки належить таким показникам як мотивація, цінність та особистісні риси. В свою чергу до основних рис відносять: когнітивну обдарованість, чутливість до проблем, незалежність у невизначених і складних ситуаціях [47].

На думку В. А. Крутецького до творчого мислення належать такі нехарактерні компоненти як: швидкість розумових процесів як тимчасова характеристика; обчислювальні здібності; пам'ять на цифри, числа, формули, моделі, схеми; здатність до просторових відносин; здатність наочно уявляти абстрактні відносини і залежності [25; 26].

Отже, підсумовуючи можна зазначити, що творче мислення – мислення, яке стосується створення або відкриття принципово нового

суб'єктивного знання, з виявом особистісних нестандартних рішень (ідей). Показниками в свою чергу, які визначають творче мислення є наступні: швидкість, гнучкість і оригінальність думки [25; 26].

Вчені зауважили, що для прояву творчої активності все ж є необхідним високий рівень інтелектуальної обдарованості. Як будь-який вид мислення, творче мислення те ж є складовою частиною загального інтелекту (чинник загальної розумової енергії, генеральний інтелект (Ч. Спірмен)). Звідси нам близьке розуміння креативності, що опирається на інтелектуальну обдарованість. І хоча відома концепція «інтелектуального порогу» Е. Торренса [25, с.46] постулює, що за низьких і середніх значень IQ (до 115-120) інтелект і креативність виступають як єдиний фактор, все ж індивіди з низьким інтелектом не будуть проявляти креативне мислення і тільки за умови IQ вище 120 інтелект і креативність стають незалежними факторами. Тому можна допустити наявність інтелектуалів із незначними проявами творчого мислення (більш розвинений академічний інтелект (здібність до навчання у регламентованих умовах школи, вишу тощо, що виявляється в рівні активності)), де основний акцент робиться на розвиток конвергентних здібностей, так і з його високим рівнем розвитку (розвинені конвергентні і дивергентні здібності). Однак індивіди з низьким рівнем інтелекту навряд чи будуть спроможні творчо мислити.

Безумовно, що безпосереднього «переходу від інтелекту до творчості немає, а творчість виступає особистісним дериватом інтелекту» [26]. Водночас будь-який творчий процес (означений певним видом творчості) вимагає особливої здатності розвиненості вищих психічних процесів, зокрема: сенсорних, перцептивних, мнемічних, мисленневих, імажинативних тощо. Позаяк необхідні уміння працювати з інформацією (обробити інформацію, її відфільтрувати, засвоїти). Тут беруть участь такі розумові операції як: порівняння, синтез, аналіз, абстрагування, узагальнення, конкретизація, класифікація, систематизація тощо [25, с. 81].

Інтелектуальні здібності спираються одночасно на синтетичний та аналітичний інтелект. Водночас для реалізації продуктів творчого мислення необхідне й суспільне визнання. Тому тут стають затребуваними ще й практичний та соціальний інтелект. І чим більше особистість володіє цим психологічним інструментарієм, тим більш вона вільна, гнучка, спроможна не тільки до генерувальних ідей, але й до вміння бачити їх прикладне застосування, реалізацію у практиці життя. Отже, у кожного конкретного суб'єкта має бути в наявності комплекс умінь і здібностей до здійснення певних видів творчої діяльності, як і відповідні знання [25, с. 82].

Підлітковий вік – вік між дитинством і дорослістю (від 11-12 до 16-18 років), для якого характерні якісні зміни, пов'язані зі статевим дозріванням і входженням у доросле життя. В даному віці для особи характерні підвищена збудливість, імпульсивність та часто неусвідомлений статевий потяг. Провідна діяльність підліткового віку – це інтимно-особистісне спілкування з однолітками.

Саме однолітки, з якими спілкується дитина, впливають на розвиток її особистості. Під час спілкування з ними дитина підліткового віку стикається з необхідністю застосовувати на практиці засвоєні норми поведінки [8; 22].

Розвиток творчих здібностей у підлітковому віці визначається взаємодією низки чинників [33]:

- внутрішніх, до яких належать: вікові й індивідуально-психологічні особливості особистості (самооцінка, рівень тривожності, агресивність, спрямованість особистості, акцентуації характеру, властивості вищої нервової діяльності тощо), статеві відмінності, стилі (стратегії) організації розумової діяльності;
- зовнішніх, що представлені чинниками мікросередовища: характером і системою сімейного виховання, впливом школи і спілкування з однолітками.

Отже, можна констатувати, що творче мислення виступає складовою частиною загального інтелекту і може трактуватись як розв'язання проблеми чи задачі з позиції надситуативної активності [25, с. 83].

М. Махмутовим під час аналізу стану освіти було наголошено, що традиційній системі навчання всі знання, вміння і навички учні отримують шляхом репродуктивного засвоєння, а це в свою чергу розвиває пам'ять і навички репродуктивного мислення. Навички продуктивного та творчого мислення є наслідком репродуктивного засвоєння. Тобто конкретні знання, навички і уміння – база будь-якої творчості. Дане положення має значення для вирішення проблеми творчого розвитку у навчальному процесі (базовий зміст освіти повинен якісно засвоюватися), але не є достатнім для розвитку пізнавальної самостійності і творчості учнів [34].

Сучасна освіта – це освіта для людини. Її стрижнем є розвиваюча, культуро-творча домінанта, виховання здатності до самоосвіти і саморозвитку особистості, яка вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя [20].

Роль учителя є провідною у формуванні творчого мислення, становленні характеру та вихованні моральних цінностей. Вчитель – генератор і джерело ідей, якими керується учень. Саме від професіоналізму вчителя буде залежати спрямованість учнів. При цьому цілі учня та вчителя співпадають і набувають однієї мети. Високий рівень успішності учнів ще не значить, що йому притаманний високий рівень творчої обдарованості. У зв'язку з цим необхідно створити такі умови, які будуть сприятливі для самовираження кожної дитини в різних видах діяльності, в тому числі і творчій.

Справді, пошук кращих способів розв'язання проблемних питань або життєвих ситуацій, бесіди про видатних учених, організація способу здобуття знань – усе це є важливими складовими на шляху розвитку творчих здібностей учнів. Дуже важливо, щоб діти повірили у власні сили і здібності,

зрозуміли, що без напруженої систематичної праці прийти до успіху неможливо.

Важливими складовими у розвитку творчих здібностей учнів є спілкування про видатних вчених, пошук нестандартних способів розв'язання проблемних питань або конкретних життєвих ситуацій та особливості організації способу здобуття знань. Важливо, щоб діти вірили у власні сили та здібності й усвідомили, що напружена систематична праця – це шлях до успіху.

З метою уникнення байдужості під час уроку, слід при вивченні нового матеріалу викликати у школярів допитливість: разом з дітьми з'ясувати ймовірність застосування щойно розглянутого нового факту [26].

Головна мета роботи вчителя – зробити навчання цікавим: для учня це посильна і успішно-результативна діяльність, для вчителя – задоволення своєю діяльністю. Педагог, який творчо працює, завжди прагне [34]:

- пропонувати посильний рівень вимог відповідно до рівня навченості та научуваності;
- вчити учнів концентруватися та максимально викладатися в обмежений час;
- дати можливість навіть слабкому учневі отримати високу оцінку;
- створювати умови для свідомого і самостійного вибору учнями рівня засвоєння навчального матеріалу;
- дати можливість сильним учням проявити свої творчі здібності.

Адже інтерес до діяльності має спеціальну здатність підвищувати працездатність, включаючи увагу. Підтримання бажання вчитися вимагає зміни способів і форм сприйняття нового, створення різних ситуацій для застосування вивченого. Виховання ж інтересу передбачає реалізацію багатьох методичних прийомів, пошук і застосування різних технологій навчання, а головне – невтомну вчительську працю, самовдосконалення і самоосвіту [20].

Керуючись завданнями формування в учнів творчих здібностей, спираючись на психологічні теорії засвоєння знань і концепції та підходи до розвитку діяльної особистості, поділяємо думку таких вчених, як П. Гальперін, Н. Тализіна, Г. Костюк, Л. Проколієнко, про етапний характер навчального процесу.

Під час визначення етапів розвитку творчих здібностей враховуємо вже прийняті у сучасній педагогіці рівні сформованості в учнів якості знань. Так, за М. Москаленко, перший рівень – репродуктивний, який передбачає пряме відтворення знань та способів діяльності, коли учень розпізнає навчальну інформацію, може її описати, дати готове визначення, застосувати раніше засвоєні способи діяльності, виконати завдання за зразком.

В даному випадку спрацьовують фактори механічної пам'яті. При цьому рівень творчих здібностей буде мінімальний.

Другий рівень – конструктивний, який передбачає не відтворення, а перетворення набутих знань. При цьому відбувається перенесення набутих способів розумових дій у навчальні ситуації, які схожі за типом. На думку психологів в цей момент відбувається розвиток конструктивної здатності до аналітико-синтетичної діяльності [33, с. 20].

Третій рівень – творчий характер діяльності учнів, які вміють знайти нові нестандартні способи розумових дій та операцій. В даному випадку учень творчо застосовує раніш набуті знання [33, с. 20].

Кожен з вчителів повинен вибудувати систему своїх уроків таким чином, щоб учні працювали з повною віддачею сил, з інтересом. Слід пам'ятати, що учням подобаються такі уроки, на яких є місце творчим завданням, які пробуджують у них пізнавальний інтерес, розвивають абстрактне мислення. Цьому сприяють такі творчі вправи, як складання кросвордів, ігор, участь у технічних змаганнях, створення проектів та інші вправи, які мають творчий характер. Під час підготовки до уроків, учитель повинен пам'ятати про наступні правила [19]:

- урок має бути продуманим до дрібниць, щоб учні розуміли, чому, що і задля чого вони роблять на занятті;
- корисно діяти за принципом «Краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Наочність має бути динамічною, щоб показати невидиме: хід міркувань, зв'язок між поняттями;
- учнів потрібно ретельно готувати до усвідомлення теми уроку, а не записувати її наперед;
- на уроці має бути цікаво. Адже без емоцій, без переживань розумне напружується. Зацікавленість виникає там, де вчителю вдається захопити дітей своєю емоційністю.

Значну увагу необхідно приділяти розвитку уяви, нестандартного, творчого мислення і фантазії учнів [35]. Саме нестандартні уроки сприяють розвитку творчого мислення дітей, виховують навички дослідницької діяльності, дають високий ефект практичної спрямованості навчального матеріалу, що, зрештою, приводить до глибокого розуміння предмета, зацікавленості ним. Але яким би за формою чи змістом не був урок, головним у ньому є праця – організована, результативна, творча. Кожен такий урок є уроком, якого чекають, на якому учні відчують радість творчої праці, де виховання досягається не штучно, не мимохідь, а послідовно і логічно через навчання. Таким чином, дитину спочатку потрібно навчити хотіти й любити, а вже потім – знати і вміти [34].

Отже, підсумовуючи викладене вище, можна дійти таких висновків [33, с.22-23]:

- формування творчих здібностей особистості неодмінно передбачає впровадження у шкільну практику гуманістичних принципів освіти, коли у центрі перебуває особистість дитини з її потребами, інтересами і можливостями, а вчитель з набором педагогічних методів, форм, технологій виконує функцію порадирика, консультанта, аби не допустити згубної дії зовнішніх чинників на психологічний розвиток дитини;

- процес формування творчих здібностей школярів вимагає зваженого підходу до задоволення їхніх інтересів щодо змісту освіти. Помилковим і таким, що суперечить інтересам розвитку творчих здібностей дитини, є механічне розширення програмного матеріалу, введення нових навчальних предметів, які є спрощеним варіантом навчальних дисциплін ВНЗ;
- у рівневій диференціації змісту освіти потрібно виходити не з того, скільки навчального матеріалу за одиницю часу може засвоїти дитина, а з того, які це мають бути факти, який між ними має бути зв'язок, у якому вигляді (на якому рівні) вони мають бути засвоєні. Ці знання не мають бути механічно засвоєними, неповними, спрощеними;
- у процесі формування творчих здібностей необхідно враховувати вікові особливості школярів, їхні психофізіологічні особливості;
- формування творчих здібностей особистості – це врахування на змістовому і процесуальному рівнях сутності творчого процесу та сучасних досягнень психолого-педагогічних наук.

1.2. Суть та значення поняття інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі

Початок ХХІ століття характеризує суспільство як постіндустріальне (інформаційне), в якому здійснюється інформатизація всіх галузей науки і освіти [18; 45; 48].

Інформація – абстрактне поняття, що має різні значення залежно від контексту. Походить від латинського слова «informatio», яке має декілька значень: роз'яснення; виклад фактів, подій; витлумачення; представлення, поняття; ознайомлення, просвіта.

Інформація – це нові знання, які отримує споживач (суб'єкт) у результаті сприйняття і переробки певних відомостей [39, с.6].

Слово «технологія» в перекладі з грецької – наука, сукупність методів та прийомів обробки матеріалів або сировини, переробки їх у предмети споживання [39, с.10].

Технологія – це наука про способи розв’язання задач людства за допомогою технічних засобів [63].

Нові інформаційні технології характеризуються наявністю всесвітньої мережі Інтернет, такими її сервісами, як електронна пошта, телекомунікації, що надають широкі можливості. Жива комунікація невід’ємна від інформаційних технологій, тому на сучасному етапі розвитку технічних і програмних засобів інформаційні технології називають інформаційно-комунікаційними. У цих комунікаціях комп’ютер займає своє місце. Він забезпечує комфортну, індивідуальну, різноманітну, високоінтелектуальну взаємодію об’єктів комунікації [39, с.11].

Педагогічна технологія – це науково обґрунтована педагогічна система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену наперед визначений кінцевий результат.

Будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає отримання і перетворення інформації [43].

Більш вдалим терміном для технологій навчання, що використовують комп’ютер, є комп’ютерна технологія.

Комп’ютерні (нові інформаційні) технології навчання – це процес підготовки і передачі інформації, засобом здійснення яких є комп’ютер [24].

За визначенням, яке подає Пометун О., інформаційно-комунікаційні технології (Information and Communication Technologies, ICT) – це сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, об’єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує виконання інформаційних процесів з метою підвищення їхньої надійності та оперативності і зниження трудомісткості ходу використання інформаційного ресурсу [38].

За Бахмановим К.О. [1] інформаційно-комунікаційні технології включають:

- технічні засоби (комп'ютери, комп'ютерні комплекси, мультимедійні проектори, сенсорні дошки тощо);
- програмні засоби (системні, загального призначення, прикладне програмне забезпечення, у тому числі навчального призначення);
- засоби для під'єднання до Інтернету та забезпечення можливості повноцінної роботи в ньому (сервери, лінії зв'язку, модеми, програми пошуку різноманітних даних в Інтернеті тощо);
- спеціально створене для системи освіти інформаційне наповнення (контент) в Інтернеті;
- методичне забезпечення щодо використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Поєднуючи інформаційні та комунікаційні технології, проектуючи їх на освітню практику необхідно зазначити, що основним завданням, яке стоїть перед їх впровадженням є адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві.

По-перше, впровадження ІКТ у сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої.

По-друге, сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві [13].

По-третє, активне й ефективне впровадження цих технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам сьогодення і процесу модернізації традиційної системи освіти в світлі вимог постіндустріального суспільства [13].

Важливість і необхідність впровадження ІКТ у навчання обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. ІКТ торкаються всіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання [39, с.11].

Проривом у дидактичному аспекті впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті є програма «Інтел. Навчання для майбутнього», яка є каталізатором у реформуванні освіти та сприяє підготовці педагогів в області інноваційно-комунікаційних технологій, дає широкі можливості створення дидактичних матеріалів до уроків.

Отже, інформаційні технології стають потужним багатофункціональним засобом навчання. Їх використання привчає учня жити в інформаційному середовищі, сприяє залученню школярів до інформаційної культури.

Об'єктом методики використання ІКТ у навчальному процесі є процес навчання школярів в умовах сучасних загальноосвітніх закладів.

Предметом методики використання ІКТ є педагогічні, санітарно-гігієнічні та технічні умови, за яких застосування ІКТ підвищує ефективність навчання [61].

Глобальне впровадження комп'ютерних ІКТ у всі сфери діяльності, формування нових комунікацій і високоавтоматизованого інформаційного середовища стало не тільки початком перетворення традиційної системи освіти, а й першим кроком до формування інформаційного суспільства [64].

Головним чинником, що визначає важливість і доцільність модернізації системи освіти, що склалася, включаючи й українську, є потреба відповісти на основні виклики, зроблені людству ХХІ століттям [39, с.11-12]:

- необхідність переходу суспільства до нової стратегії розвитку на основі знань і високоефективних інформаційно-комунікаційних технологій;
- фундаментальна залежність нашої цивілізації від тих здібностей і якостей особистості, що формуються освітою;

- можливість успішного розвитку суспільства тільки на засадах ефективного використання ІКТ;
- щонайтісніший зв'язок між рівнем добробуту нації, національною безпекою держави і станом освіти, застосуванням ІКТ.

Отже, сьогодні, з огляду на сучасні реалії, вчитель повинен вносити в навчальний процес нові методи подачі інформації. Виникає питання, навіщо це потрібно?

Мозок дитини, налаштований на отримання знань у формі розважальних програм по телебаченню, тому набагато легше сприймає запропоновану на уроці інформацію за допомогою медіа-засобів.

Вже давно доведено, що кожен учень по-різному оволодіває новими знаннями. Раніше вчителям важко було знайти індивідуальний підхід до кожного учня. Тепер з використанням комп'ютерних мереж та онлайн-засобів, школи отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні запити кожного учня.

Необхідно навчити кожну дитину за короткий проміжок часу освоювати, перетворювати і використовувати в практичній діяльності величезні масиви інформації. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб дитина активно, з цікавістю і захопленням працювала на уроці, бачила плоди своєї праці і могла їх оцінити.

Допомогти вчителю у вирішенні цього непростого завдання може поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій, у тому числі і комп'ютерних. Адже використання комп'ютера на уроці дозволяє зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним [18].

Поєднуючи в собі можливості телевізора, відеомагнітофона, книги, калькулятора, будучи універсальною іграшкою, здатною імітувати інші іграшки і самі різні ігри, сучасний комп'ютер, разом з тим, є для дитини рівноправним партнером, здатним дуже тонко реагувати на його дії і запити. Такого партнера їй часом не вистачає. З іншого боку, цей метод навчання є

досить привабливим і для вчителів: допомагає їм краще оцінити здібності і знання дитини, зрозуміти її, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми і методи навчання [28].

Сьогодні в практику роботи вчителів біології та основ здоров'я поряд з традиційною методикою широко входять методи активного навчання: інтерактивні, рольові, ділові, організаційно-навчальні ігри, метод опорних конспектів, технологія модульного навчання та багато інших. З використанням в школі комп'ютерних технологій для педагогів відкриваються нові можливості, які дозволяють створити умови для розвитку пізнавального інтересу до предмету, який вивчається [47].

Інформаційно-комуніаційні технології вносять значні зміни в організацію навчального процесу учнів [29]:

1. Відбувається більш раціональна організація пізнавальної діяльності школярів, а це призводить до економії часу уроку.
2. Значно підвищується мотивація учня.
3. Отримані знання залишаються в пам'яті на більш тривалий час і легше відновлюються для застосування на практиці після короткого повторення.
4. Комп'ютер дозволяє вивчати процеси та явища на мікро- і макрорівнях всередині складних біологічних систем на основі використання засобів комп'ютерної графіки та моделювання.
5. Існує можливість подати в учбовому масштабі для навчання різноманітні біологічні процеси, які реально протікають з дуже великою або малою швидкістю.
6. Використання нових інформаційних технологій в курсі біології та основ здоров'я сприяє підвищенню успішності навчання за рахунок новизни діяльності, інтересу до роботи з комп'ютером.
7. Застосування комп'ютера, безсумнівно, робить заняття більш наочними та цікавими. Уроки із застосуванням інформаційно-

комунікаційних технологій не замінюють вчителя, а навпаки, роблять спілкування з учнями змістовним, діяльнісним, індивідуальним.

8. Дозволяє донести до учнів великий потік інформації, розвиваючи при цьому зорову пам'ять, акцентуючи увагу на важливих об'єктах.

9. Поєднання тексту, рисунку, анімації, звукового супроводу «включає» максимальну кількість видів пам'яті: слухову, емоційну, зорову.

10. Забезпечує пошук інформації із різноманітних джерел.

11. Дозволяє індивідуалізувати навчання для максимальної кількості дітей з різними стилями навчання і різними можливостями сприйняття, організувати колективну й групову роботи.

12. Допомогає у здійсненні контролю навчальних досягнень.

13. Створює сприятливу атмосферу для спілкування.

На думку Швачич Г.Г. [39] прикладом успішної реалізації ІКТ стала поява Інтернету – глобальної комп'ютерної мережі з її практично необмеженими можливостями збирання та збереження інформації, передавання її індивідуально кожному користувачеві.

Інтернет швидко знайшов застосування в науці, освіті, зв'язку, засобах масової інформації, включаючи телебачення, в рекламі, торгівлі, а також в інших галузях людської діяльності. Перші кроки із впровадження Інтернету в систему освіти показали його величезні можливості для її розвитку. Разом з тим, вони виявили труднощі, котрі необхідно подолати для повсякденного застосування мережі в навчальних закладах. Проте необхідно враховувати, що це потребує значних затрат на організацію навчання порівняно з традиційними технологіями, що пов'язане з необхідністю використання значної кількості технічних (комп'ютери, модеми тощо), програмних (підтримка технологій навчання) засобів, а також з підготовкою додаткової організаційно-методичної допомоги (спеціальні інструкції для тих, хто навчається, та для викладачів), нових підручників і навчальних посібників. Нині відбувається накопичення досвіду, пошук шляхів підвищення якості навчання і нових форм використання ІКТ у різних навчальних процесах [3].

1.3. Теоретичні основи методики використання ІКТ

Основи здоров'я – це один з тих предметів, який дає можливість застосовувати різноманітні методи та прийоми роботи з інформацією. Викладання основ здоров'я потребує використання великого об'єму інформації, що потребує на сьогоднішній день використання комп'ютерної техніки, тому що це допоможе зменшити витрачання часу на підготовку вчителя та допоможе більш лаконічно подати необхідну інформацію.

Ефективність навчання з використанням комп'ютерів пояснюється значним унаочненням програмного матеріалу, що дозволяє краще зрозуміти поняття, сформулювати практичні вміння та навички [24].

Ще К. Ушинський писав: «Детская природа ясно требует наглядности. Учите ребенка каким-нибудь пяти неизвестным ему словам, и он будет долго и напрасно мучиться над ними; но свяжите с картинками двадцать таких слов – и ребенок усвоит их на лету. Вы объясняете ребенку очень простую мысль, и он вас не понимает; вы объясняете тому же ребенку сложную картину, и он вас понимает быстро... Если вы входите в класс, от которого трудно добиться слова, начните показывать картинки, и класс заговорит, а главное, заговорит свободно...».

Я.А. Коменський визначив принцип наочності як золоте правило дидактики, тому що чим більше аналізаторів або органів почуттів беруть участь у процесі навчання й виховання, тим краще й ефективніше їхні успіхи [14].

Застосування інформаційних технологій у навчанні базується на даних фізіології людини: у пам'яті людини залишається 1/4 частина почутого матеріалу, 1/3 частина побаченого, 1/2 частина побаченого і почутого, 3/4 частини матеріалу, якщо учень активно бере участь у процесі [15].

Цікаво, що учнів 90-х років ХХ століття ми називаємо «дітьми слова», бо звичайним явищем для них було читання книг, довідкової

літератури, перегляд конспектів та лекційних матеріалів, художніх та документальних фільмів, відвідування бібліотек, музеїв [64].

Учнів XXI століття ми називаємо «дітьми Інтернету», бо вони користуються електронними книгами та матеріалами Вікіпедії, шкільними та предметними сайтами, електронними атласами та картами, здійснюють віртуальні подорожі та знайомства [64].

1.3.1. Мультимедіа як сучасний засіб навчання

Найсучаснішим комп'ютерним засобом навчання є мультимедіа, що ґрунтується на спеціальних засобах.

«Мультимедіа» (з англ. multi – багато і з лат. media – носій, засіб, середовище, посередник) часто вживається як аналог терміну «засоби масової комунікації» (друк, фотографія, радіо, кінематограф, телебачення, відео, мультимедійні комп'ютерні системи, включаючи Інтернет) [5]. У загальноприйнятому визначенні «мультимедіа» – це спеціальна інтерактивна технологія, яка за допомогою технічних і програмних засобів забезпечує роботу з комп'ютерною графікою, текстом, мовленнєвим супроводом, високоякісним звуком, статичними зображеннями й відео [29].

У електронних тлумачниках «мультимедіа» визначається у різний спосіб: як взаємодія візуальних і аудіоефектів під керуванням інтерактивного програмного забезпечення [2, 5]; дані, які включають в себе різні форми природної для людини інформації (звук і відео) [15]; одночасне використання різних форм представлення інформації та її обробка в єдиному об'єкті-контейнері [5].

Можна виокремити певні особливості мультимедіа, які сприяють удосконаленню навчального процесу. Такими особливостями є [29]:

- інформаційна насиченість ресурсу (одночасне гармонійне інтегрування різних видів інформації – високоякісної графічної, звукової, фото- і відеоінформації);
- органічне поєднання навчальної й ігрової складових мультимедіа;
- інтерактивність програмних засобів;

- наявність зручних засобів навігації по мультимедіа продукту;
- фіксація особистих досягнень школярів у процесі роботи.

Ураховуючи роль мультимедіа у навчанні, вважаємо за необхідне виокремити такі його основні види (див. дод. А): апаратні й програмні засоби.

Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі вимагає врахування низки факторів [65]:

- особливості психофізіологічного розвитку учнів різного віку (молодші, середні та старші класи);
- особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів;
- дидактичний потенціал мультимедійних технологій;
- особливості використання мультимедіа у навчанні;
- вимоги до впровадження мультимедіа у навчальному процесі школи (вимоги до влаштування та обладнання комп'ютерних класів; до організації роботи учнів з мультимедійними продуктами; ергономічні вимоги до мультимедіа продуктів; вимоги до змісту навчального матеріалу в електронному ресурсі).

Головна перевага мультимедіа – можливість розробки презентацій. Презентація – це набір сторінок-слайдів, які послідовно змінюються і на кожній з яких можна розмістити будь-який текст, малюнки, схеми, відео-, аудіо- фрагменти, анімацію, 3D-графіку, використовуючи при цьому різні елементи оформлення [42].

Аналіз науково-методичної літератури показав, що мультимедійні презентації здатні розв'язувати багато проблем процесу навчання, а саме: використовувати передові інформаційні технології; змінювати форми навчання та види діяльності в межах одного уроку; полегшувати підготовку вчителя до цього процесу учнів; розширювати можливості ілюстративного супроводу уроку, подавати історичні відомості про видатних учених тощо; реалізувати ігрові методи на уроках; здійснювати роботу в малих групах або

індивідуальну роботу; дають можливість роздрукування плану уроку та внесення в нього заміток і коментарів; проводити інтегровані уроки, забезпечуючи посилення міжпредметних зав'язків; організовувати інтерактивні форми контролю знань, умінь та навичок; організовувати самостійні, дослідні, творчі роботи, проекти, реферати на якісно новому рівні з можливістю виходу в глобальний інформаційний простір [42].

1.3.2. Принципи реалізації мультимедіа на уроках з предмету «Основи здоров'я»

У процесі викладання основ здоров'я, інформаційні технології можуть використовуватися в різних формах. Використання ІКТ можна представити у вигляді таких основних блоків:

- мультимедійні сценарії уроків;
- перевірка знань на уроці;
- позаурочна діяльність.

Основна перевага впровадження ІКТ в навчальний процес – збільшення часу для самостійної роботи, що дозволяє активізувати розумову діяльність, розвивати мислення. Роботу можна вважати творчою, якщо в ній є власний задум учнів, якщо учні здатні самостійно розв'язати поставлену проблему за допомогою щойно отриманих знань [14].

Застосування на уроках мультимедіа допомагає реалізувати наступні принципи [29]:

1. Принцип наочності. Дозволяє використовувати на будь-якому уроці ілюстративний матеріал, аудіоматеріал, ресурси рідкісних ілюстрацій. Наочність матеріалу підвищує його засвоєння учнями, тому що задіяні всі канали сприйняття учнів – зоровий, механічний, слуховий і емоційний.

2. Принцип природоцільності. Використання матеріалів Інтернет викликає інтерес учнів старших класів. Використання мультимедійних презентацій доцільно на будь-якому етапі вивчення теми і на будь-якому етапі уроку. Подача навчального матеріалу у вигляді мультимедійної презентації скорочує час навчання, вивільняє ресурси здоров'я дітей.

3. Принцип міцності. Використання уроків-презентацій технічно дозволяє неодноразово повертатися до вивченого або матеріалу, що вивчається. Використання навчальних програм дозволяє на одному уроці викликати матеріал попередніх уроків.

4. Принцип науковості: перетворення цього принципу при мультимедіа навчанні отримує більш фундаментальну основу.

5. Принцип доступності: дана технологія інтегрується з технологією диференційованого навчання і дозволяє одночасно на уроці виводити на монітор або екран різнорівневі завдання, контрольні-тестові завдання, завдання підвищеної складності. За даним принципом здійснюється контроль знань. У даному випадку комп'ютер виступає в ролі робочого інструменту як засіб підготовки та зберігання завдань і тестів для оцінювання знань учнів. Під час тестування з використанням комп'ютера учитель заздалегідь вводить до нього тест і пропонує учням його виконати. Обсяг і характер завдань дозволяють виявити рівень знань учня за 5-10 хвилин. Подібну роботу на дошці або в зошиті учень здатний виконати протягом 15-20 хвилин. У ході виконання завдання, де є кілька варіантів відповідей у разі помилкової відповіді учня з'являється підказка: відповідне правило і приклади. Під час повторної помилки з'являється правильна відповідь. Послідовність помилкових дій учня супроводжується виведенням на екран коментарів. Робота закінчується виведенням на екран статистичної інформації про кількість помилок і отриману оцінку. У підсумку, вчитель бачить реальні знання, а в учнів немає претензій до вчителя за виставлену оцінку.

6. Принцип системності: використання уроків-презентацій дозволяє розробити систему уроків з однієї теми, а також виводячи на екран елементи попередніх уроків, пояснювати нове.

7. Принцип послідовності: як і на традиційних уроках, навчальний матеріал запам'ятовується в більшому обсязі і міцніше.

1.3.3. Вимоги до уроку з використанням ІКТ. Орієнтовна структура уроку

У Концепції загальної середньої освіти зазначено: «Освіта ХХІ століття – це освіта для людини ХХІ століття, це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості й культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни». Новими Державними стандартами передбачено впровадження інформаційних комп'ютерних технологій у навчальний процес, як засіб формування особистості школяра, його потенційних можливостей. Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників п.4.6. «Кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії» присвоюється працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівника з кваліфікаційною категорією «спеціаліст першої категорії», та які володіють інноваційними освітніми методиками й технологіями, активно їх використовують та поширюють у професійному середовищі... вносять пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в навчальному закладі» [48].

Завдання, які повинен ставити вчитель, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології дадуть можливість забезпечити [14]:

- розвиток особистості учня та його адаптацію у світовому інформаційному просторі;
- виховання інформаційної культури учнів, забезпечення їхніх інформаційних потреб;
- удосконалення науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу;
- оптимізувати урок на основі використання ІКТ.

Умовами ефективності діяльності вчителя під час використання ІКТ є [32]:

- формування мотивів діяльності;

- використання різноманітних джерел інформації;
- навчання учнів різних способів обробки інформації;
- особистісно зорієнтований підхід
- опора на самостійність і самодіяльність учня.

Розрізняють наступні типи уроків із використання ІКТ [23]:

- комбінований;
- опанування нових знань;
- набуття навичок і вмінь;
- узагальнення й систематизація знань;
- практичного застосування знань, навичок і вмінь.

Під час підготовки до уроку з використанням ІКТ вчитель повинен пам'ятати, що це урок, а тому необхідно скласти план уроку з урахуванням його цілей. При доборі навчального матеріалу він повинен дотримуватися таких дидактичних принципів: систематичності та послідовності, доступності, диференційованого підходу, науковості та ін. Слід пам'ятати, що комп'ютер не замінює вчителя, а тільки доповнює його [14].

Такі уроки мають наступні особливості [28]:

1. їм властивий принцип адаптивності: пристосування комп'ютера до індивідуальних особливостей дитини;
2. принцип керованості: у будь-який момент можлива корекція вчителем процесу навчання;
3. інтерактивність і діалоговий характер навчання: ІКТ мають здатність «відгукуватися» на дії учня і вчителя; «вступати» з ними в діалог, що і становить головну особливість методик комп'ютерного навчання. Оптимальне поєднання індивідуальної та групової роботи;
4. мають здатність підтримувати в учня стан психологічного комфорту при спілкуванні з комп'ютером;
5. характерне необмежене навчання: зміст, його інтерпретації і додаток скільки завгодно великі.

Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах: як в процесі підготовки уроку, так і в процесі навчання: при поясненні (введення) нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі. При цьому комп'ютер виконує дві функції: функцію вчителя та комп'ютера. У функції вчителя комп'ютер являє собою: джерело навчальної інформації; наочний посібник; тренажер; засіб діагностики і контролю. У функції робочого інструменту: засіб підготовки текстів, їх зберігання; графічний редактор; засіб підготовки виступів; обчислювальна машина великих можливостей.

Отже, використання ІКТ на уроках можна звести до трьох основних етапів класичного комбінування уроку:

1. контроль знань;
2. пояснення нового матеріалу;
3. закріплення матеріалу, який вивчається.

Із метою здійснення контролю може бути проведено тестування; графічний диктант; виконання розроблених вправ learningapps та ін. Також можуть бути використані завдання мультимедійних посібників з предмету.

Перевірка виконання завдань учнями може здійснюватися різними способами: самим комп'ютером; безпосередньо самим вчителем; консультантом, призначеним з числа учнів. Все залежить від технічних можливостей, креативності та головним чином, бажання вчителя [14].

Тепер розглянемо, яким чином можна використовувати ІКТ під час пояснення нового матеріалу. В даному випадку можна використовувати готові мультимедійні посібники, ресурси Інтернет або мультимедійні презентації.

У більшості випадків використовуються мультимедійні презентації. Їх використання доцільне на будь-якому етапі уроку, що дає можливість вчителю виявити творчість, індивідуальність, уникнути формального підходу до уроку. Навчальна інформація, подана через мультимедійні засоби, не повинна містити помилок. Система понять має подаватися на логічній, науковій основі [2].

Орієнтовна структура уроку опанування нових знань із використанням ІКТ подана у таблиці 1.1 [64].

Таблиця 1.1

Орієнтовна структура уроку опанування нових знань із використанням ІКТ

Етапи	Мета	Рекомендації щодо використання ІКТ
Актуалізація й мотивація	Зосередити увагу учнів на проблемі та розвинути інтерес до обговорення теми через створення проблемної ситуації, вплив на емоційну сферу, використання яскравих порівнянь образів, показ практичного значення теми	Використання електронних ресурсів, як джерела додаткової інформації
Формування мети й завдань уроку	Визначити мету через формулювання очікуваних результатів уроку, забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності на уроці	Під час оголошення теми уроку, якщо вона містить нові слова або проблемні питання, пояснити їх за допомогою сучасних інформаційних систем (електронних словників, посібників, підручників)
Вивчення нового матеріалу	Забезпечити належні умови для продуктивної пізнавальної діяльності учнів відповідно до їхніх інтересів, нахилів потреб. Виробити систему знань, умінь, навичок, здібностей, рис	Міні-лекція (з комп'ютерним супроводом); опанування інформації за допомогою технічних засобів навчання (електронні енциклопедії, мережа Інтернет)
Первинне застосування нових знань	Повторення основних понять теми	Комп'ютерне тестування, дискусія за допомогою мережевої взаємодії (Інтернет-конференція), вправи
Самостійна робота	Закріплення знань. Розвиток умінь і навичок щодо самостійної розумової праці, самостійного мислення	Віртуальні практичні та лабораторні роботи, творчі роботи
Узагальнення та систематизація здобутих знань	Уточнення, поглиблення, усвідомлення знань	Само- та взаємоконтроль за допомогою комп'ютера
Домашнє завдання	Розвиток самостійності й творчого мислення, удосконалення методів самостійної роботи	Індивідуальні диференційовані вправи

Під час організації уроків з використанням інформаційно-комунікаційних технологій слід дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог. За підсумками аналізу освітнім омбудсменом України нормативних документів, які регламентують використання комп'ютерного обладнання та гаджетів у закладах освіти, є висновок [64]:

- відсутні нормативні документи, які б регулювали безпечне користування технічним обладнанням під час дистанційного навчання;
- багато нормативних документів, які регламентують використання комп'ютерного обладнання та гаджетів у закладах освіти, є застарілими, не відповідають вимогам сучасності.

Тому в умовах запровадження дистанційної та змішаної форми навчання використовуються санітарно-епідеміологічні вимоги, відповідно до положень «Концепції діяльності з надання освітньої послуги у сфері загальної середньої освіти», розроблені на основі положень ДСанПіН 5.5.2.008-01 та перехресних вимог нормативних документів [64].

Відповідно до цих вимог безперервна робота з екраном ПК повинна бути не більше:

- для учнів 1-5 класів 15-20 хв;
- для учнів 6-7 класів до 20-25 хв;
- для учнів 8-9 класів 25-30 хв.

Після безперервної роботи з екраном учні повинні проводити протягом 1,5-2 хв вправи для профілактики зорової втоми та порушень постави, через 45 хв роботи з використанням комп'ютерів – фізичні вправи для профілактики загальної втоми.

Для учнів 10-11 класів дозволяється варіант організації занять, при якому передбачається одна академічна година – в онлайн-режимі занять, друга година – самостійного виконання завдань без ПК.

Заняття містять [14]:

- безперервну роботу з екраном ПК 30-35 хв;
- виконання комплексу вправ для профілактики зорової і статичної втоми – 5 хв;
- продовження роботи з комп'ютером до кінця занять – 15-10 хв.

Як вже було зазначено вище, навчальні заняття потребують проведення на уроках фізкультурних хвилин для занять локального стомлення та фізкультурних хвилин загального впливу [14]:

- фізкультурні хвилини для покращення мозкового кровообігу;
- фізкультурні хвилини для зняття стомлення з плечового поясу та рук;
- фізкультурні хвилини для зняття стомлення з тулуба;
- комплекс вправ гімнастики для очей.

Не слід забувати про вимоги до мікроклімату. Чистота повітря забезпечується: додержанням площі на одне робоче місце; ефективністю дії системи вентиляції та організацією раціонального провітрювання приміщень (наскрізне, кутове, однобічне); регулярністю вологого прибирання з використанням мийних засобів.

Щоденно перед початком та після закінчення занять, а також під час перерви необхідно проводити наскрізне провітрювання навчальних кімнат. Тривалість провітрювання навчальних кімнат залежно від температури повітря подано в таблиці 1.2 [19].

Таблиця 2.1

Тривалість провітрювання навчальних кімнат залежно від температури повітря

Температура атмосферного повітря, °C	Тривалість одноразового провітрювання приміщень, хв
від +10 до +6	25-35
від +5 до 0	20-30
від 0 до -5	15-25
від -5 до -10	10-15
нижче -10	5-10

Вибір місця для навчання учня в житловому приміщенні повинен проводитись з розрахунку на необхідність розташування робочого столу, місця для сидіння, шафи для навчальних посібників і зберігання шкільного приладдя, персонального комп'ютера, місця для фізичних вправ (обов'язково), також фізкультурно-спортивного інвентаря – «шведської стінки», турніка тощо (рекомендовано) [19].

Усі меблі для навчання повинні бути виготовлені з якісних матеріалів і мати позитивний висновок Державної санітарно-епідеміологічної експертизи на відповідність вимогам ДСанПіН (затв. Наказом МОЗ України №1139 від 29.12.2012 р.).

Конструкція робочого столу має забезпечувати можливість оптимального розташування на робочій поверхні монітора, клавіатури з урахуванням морфофункціональних особливостей організму дитини.

Екран відеомонітора персонального комп'ютера рекомендовано розміщувати на відстані 40-80 см від очей користувача. Для комп'ютера повинні застосовуватись столи, що мають дві горизонтальні поверхні: одна – для розміщення клавіатури, друга – для розміщення відеомонітора з діаметром не менше 17 дюймів. Обидві поверхні повинні регулюватись по висоті в межах від 46 до 76 см від підлоги.

З метою профілактики порушень постави та зору, не рекомендується під час навчання використовувати ноутбуки і планшети.

Для збереження постави, під час навчання слід зберігати найменш стомлюючу позу - сидіти глибоко на стільці, рівно тримати корпус і голову, ноги повинні бути зігнуті в тазостегновому й колінному суглобах, ступні опиратися на підлогу (підніжку), передпліччя вільно лежати на столі [14].

1.3.4. Мобільні застосунки на уроках основ здоров'я

Нині найбільшого розвитку одержали технології мобільного супутникового зв'язку, інших видів зв'язку та телекомунікацій, розвитку Інтернет, можливості його використання в різноманітних галузях розвитку суспільства. Все ширше й активніше розробляються та впроваджуються в

повсякденну практику сучасні інформаційні технології, в першу чергу – мобільні, які використовуються з метою одержання знань за допомогою наступних пристроїв:

- мобільних телефонів;
- карманних персональних комп'ютерів;
- ноутбуків, нетбуків;
- диктофонів і плеєрів.

Досвід європейських колег свідчить, що мобільне навчання (m-learning) використовується для навчання школярів, студентів, підтримки та отримання довідникового матеріалу [12].

Отже, мобільний застосунок – програмне забезпечення, призначене для роботи на смартфонах, планшетах та інших мобільних пристроях. Багато мобільних застосунків встановлені на самому пристрої або можуть бути завантажені на нього з онлайн магазинів мобільних застосунків, таких як App Store, Google Play, Windows Phone Store та інших, безкоштовно або за плату [22].

Яка ж мета використання застосунків на уроках основ здоров'я? Перш за все, це:

- розвиток міжпредметних зв'язків з інформатикою, математикою;
- формування інформаційної грамотності;
- розвиток самостійної роботи учнів;
- реалізація індивідуального, особистісно орієнтованого підходу;
- розвиток творчих та дослідницьких здібностей учнів.

Із зазначеної мети можна сформулювати завдання вчителя основ здоров'я. Учитель, навчаючи дітей: забезпечує фундаментальну підготовку учнів, формує інформаційну культуру, творчий дослідницький стиль діяльності учнів, готує учнів використовувати інформаційні технології та інші інформаційні структури в повсякденному житті [14].

Основи здоров'я – це один з предметів, у якому використання ІКТ може активізувати всі види освітньої діяльності: вивчення нового матеріалу, підготовку і перевірку домашнього завдання, самостійну роботу, перевірочні і контрольні роботи, позакласну роботу, творчу роботу [46].

Доцільними є мобільні застосунки, які можна використовувати під час організації освітнього процесу в школі та працювати учням з ними вдома, виконуючи завдання вчителя. Ці застосунки потребують встановлення на мобільний телефон та деякі постійного підключення до мережі Інтернет.

Застосунок «Your plan, your planet». Це застосунок від «Google» в інтерактивній формі показує вплив людини на навколишнє середовище та дає поради щодо того, як зробити повсякденне життя екологічним та раціонально використовувати природні ресурси. Застосунок має 4 блоки: речі, їжа, вода та енергія. Програма пропонує пройти різноманітні тести на розуміння того, скільки ресурсів ми витрачаємо і як їх заощадити. Застосунок також містить цікаві факти, різноманітні анкети та інтерактивні навчальні ігри. Він англomовний.

Сайт «Worldometers» - сайт із світової статистики, який містить такі рубрики: населення світу; уряд та економіка; суспільство та засоби масової інформації; навколишнє середовище; продовольство; водні ресурси; енергетика; здоров'я. В онлайн-режимі можна подивитись скільки втрачено лісів цього року; людей померло з голоду на сьогоднішній день; людей не має доступу до безпечної питної води; використано електроенергії сьогодні і багато іншого, що так чи інакше впливає на навколишнє середовище в даний час.

Застосунок «Дорожні знаки України: Вікторина про ПДР». Це застосунок-вікторина допоможе учням вивчити знаки дорожнього руху в ігровій формі. Застосунок треба встановити на мобільний телефон і потім він працює в офлайн-режимі [19].

Застосунок «Щоденник: АнтиЛедар». АнтиЛедар – унікальний щоденник, який дозволяє швидко та легко спланувати день, а також не

забувати про важливі справи. У цьому застосунку можна встановлювати цілі та досягати їх. Є можливість планування різних сфер діяльності: навчання, спорт, харчування, робота і т. п. Цілі, які поставлені на день можуть відображатися на робочому столі мобільного телефона.

Застосунок «Щоденник емоцій». Даний застосунок допоможе розібратися і зрозуміти, скільки позитивного чи негативного відбувається у вашому житті. Для цього необхідно протягом дня записувати свою кожену емоцію, думку чи переживання і давати всьому оцінку. Під кінець дня, можна побачити скільки всього трапилося з вами за день.

Застосунок «Лічильник Калорій від FatSecret». Лічильник калорій є корисним застосунком для того, щоб просто знайти інформацію про харчову цінність продуктів, легко відслідкувати страви, які Ви споживаєте, фізичні вправи та вагу. Застосунок також містить сканер штрих-кодів та ручний набір штрих-коду; харчовий щоденник; щоденник для тренувань; дієтичний календар.

Застосунок «Невідкладна допомога» (перша допомога) є застосунком-довідником щодо надання першої допомоги потерпілим або хворим людям в різних екстремальних та критичних ситуаціях. Застосунок містить перелік невідкладних дій під час очікування медичної допомоги, список препаратів та перев'язувального матеріалу аптечки першої допомоги. Можна користуватися застосунком в офлайн-режимі.

«Тест на самооцінку». Рівень самооцінки впливає на кожену сферу життя людини. Пройти тест та дізнатися рівень своєї самооцінки дуже легко, а також в кінці можна отримати рекомендації. Питання до тесту розроблені трьома докторами психологічних наук.

Застосунок «Отруйні рослини». Застосунок містить опис найпоширеніших отруйних рослин [19].

Застосування застосунків на уроках основ здоров'я дає можливість вчителю скоротити час на вивчення матеріалу за рахунок наочності і швидкості виконання роботи, перевірити знання учнів в інтерактивному

режимі, що підвищує ефективність навчання, допомагає реалізувати потенціал особистості (пізнавальний, морально-етичний, творчий, комунікативний і естетичний), сприяє розвитку інтелекту, інформаційної культури учнів, робить уроки пізнавальними та цікавими [24].

На думку В. Успенської [19] застосування інформаційно-комунікативних технологій, зокрема мобільних застосунків, дають змогу підвищити мотивацію та якість навчання, створити нові засоби впливу на особистість. Їх використання на уроках основ здоров'я розширює можливості творчості як вчителів, так і учнів, підвищує інтерес до предмета, стимулює засвоєння учнями важливих тем та підвищує якість навчання.

Висновки до 1 розділу

Таким чином, використання комп'ютера не лише дає можливість накопичувати дидактичний матеріал у електронному вигляді, а і дає можливість підійти до питання вивчення предмету з якісно нового боку. Зрозуміло, що ІКТ ніяким чином не замінить «живе» знайомство з природою, екскурсії вживу проте за ними майбутнє. Слід визнати, що такі уроки є більш наочними, цікавими, складний матеріал стає більш зрозумілим. Процес організації навчання школярів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє:

1. зробити цей процес цікавим, з одного боку, за рахунок новизни і незвичності такої форми роботи для учнів, а з іншого, зробити його захоплюючим і яскравим, різноманітним за формою за рахунок використання мультимедійних можливостей сучасних комп'ютерів;

2. ефективно вирішувати проблему наочності навчання, розширити можливості візуалізації навчального матеріалу, роблячи його більш зрозумілим і доступним для учнів вільно здійснювати пошук необхідного школярам навчального матеріалу у віддалених базах даних завдяки

використанню засобів телекомунікації, що надалі буде сприяти формуванню в учнів потреби в пошукових діях;

3. індивідуалізувати процес навчання за рахунок наявності різнорівневих завдань, самостійно працювати з навчальним матеріалом, використовуючи зручні способи сприйняття інформації, що викликає в учнів позитивні емоції та формує позитивні навчальні мотиви;

4. самостійно аналізувати і виправляти допущені помилки, коригувати свою діяльність завдяки наявності зворотного зв'язку, в результаті чого удосконалюються навички самоконтролю;

5. здійснювати самостійну навчально-дослідну діяльність (моделювання, метод проєктів, розробка презентацій, публікацій тощо), розвиваючи тим самим у школярів творчу активність.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я В 6 КЛАСІ

2.1. Аналіз результатів констатувального етапу

Опрацювавши теоретичний матеріал, ми дійшли висновку, що використання інформаційно-комунікаційних технологій підвищує інтерес учнів до навчання та дає можливість розвивати їх творчі здібності, а це є головною метою освіти. Окрім цього використання інформаційних технологій дозволяє провести урок на якісно новому рівні, врахувати психологічні та вікові особливості дітей, значно посилити їх інтерес до вивчення основ здоров'я, розвивати логічне мислення школярів, навички пошуку інформації, групової роботи, формувати ключові компетентності учнів, тим самим покращити якість їх знань з предмету.

Щоб переконатися в тому, що використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я сприяє підвищенню творчої активності учнів і є ефективним в освітньому процесі за даного предмета, нами було проведено наукове дослідження. Дане дослідження тривало протягом II семестру 2020-2021 н.р. та містило в собі чотири етапи наукового пошуку.

На констатувальному етапі дослідження вивчалась актуальність проблеми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес. При цьому було визначено предмет, об'єкт, мету та завдання дослідження.

На пошуковому етапі було проведено пошук та добір методів, форм, засобів інформаційно-комунікаційних технологій, які в більшій мірі сприяли підвищенню рівня творчих здібностей учнів на уроках основ здоров'я в 6 класі, розроблено методiku використання ІКТ для даних класів, розглянуто ефективність впровадження розробленої методики.

Під час формувального етапу було проведено формувальний педагогічний експеримент й впроваджено розроблену та обґрунтовану методику щодо використання ІКТ на уроках з предмету «Основи здоров'я» в 6 класі.

На четвертому, узагальнювальному етапі, було проаналізовано та узагальнено результати педагогічного експерименту, сформульовано висновки наукового дослідження; здійснено математичну обробку даних.

Під час проведення педагогічного дослідження нами були використані наступні методи:

- теоретичні: вивчення наукової літератури з проблеми дослідження; аналіз навчальних програм, посібників, підручників, методичної літератури та інноваційного педагогічного досвіду щодо впровадження ІКТ у освітній процес закладів освіти;
- емпіричні: спостереження, бесіди, опитування, тестування, педагогічний експеримент;
- математичної статистики: методи математичної обробки, якісного та кількісного аналізу значущості результатів.

Для проведення експерименту нами було обрано два класи за характеристикою та аналізом успішності. Загальна кількість респондентів становила 58 чоловік.

З метою вивчення рівня знань учнів 6-их класів було проведено констатуючий експеримент на базі Шосткинського НВК: спеціалізована школа І-ІІ ступенів-ліцей. Отже, на час дослідження в класах була така кількість дітей:

- 6-А клас – 29 учнів;
- 6-В клас – 29 учнів.

Щоб виявити чи однаковий рівень знань мають учні даних класів нами було виписано їх оцінки за І семестр (додаток Б, В).

У результаті отриманих нами даних було з'ясовано, що в 6-А класі за семестр оцінку середнього рівня має 3 учні –«6» (10,3%); 23 учні мають

оцінки достатнього рівня – «7» (31%), «8» (41,4%) і «9» (6,9%), 3 учні мають оцінку високого рівня – «10» (6,9%) і «11» (3,5%). В 7-В класі за I семестр оцінку середнього рівня має 4 учні – «6» (13,7%); 22 учня мають оцінку достатнього рівня – «7» (37,9%), «8» (34,5%) і «9» (3,5%); 3 учні мають оцінку високого рівня – «10» (6,9%) і «11» (3,5%). Отримані дані представимо у вигляді діаграми (див. рис. 2.1).

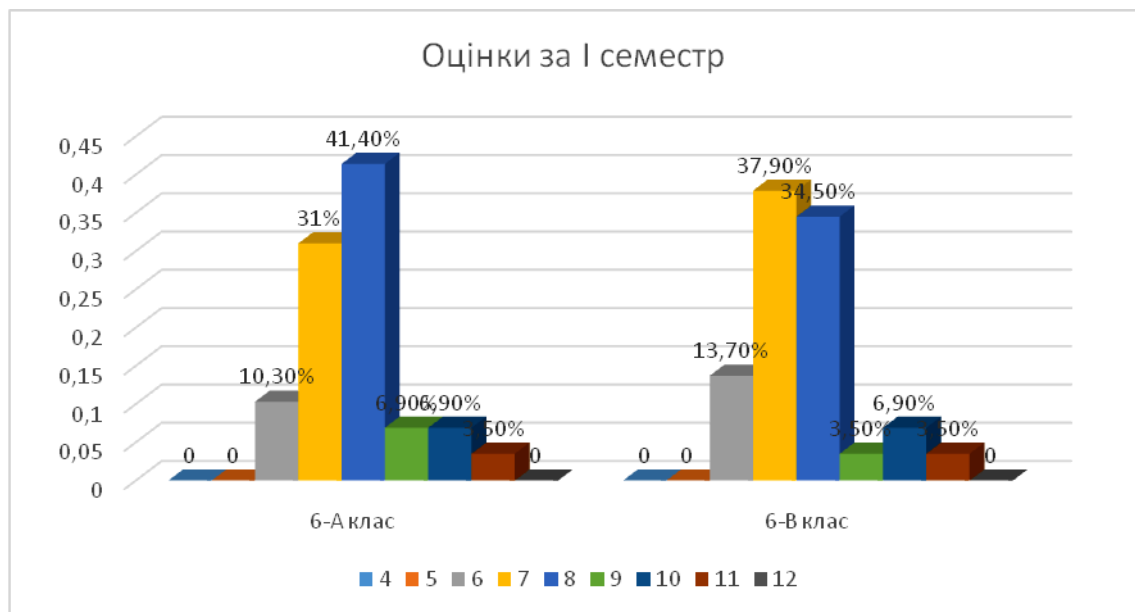

Рис. 2.1. Рівень успішності учнів за I семестр

За середнім арифметичним показником оцінок за I семестр суттєвої різниці обрані класи не мають. Так, в 6-А класі показник середнього арифметичного значення становив 7,8, а в 6-В – 7,6.

З метою отримання більш достовірних показників, нами було на початку II семестра запропоновано пройти тестування учням обраних класів з теми «Критичне мислення та вміння приймати рішення» (див. дод. Г). В 6-А класі були отримані наступні показники: 3 учні отримали оцінки середнього рівня - «5» (3,5%) і «6» (6,9%); 24 учні отримали оцінки достатнього рівня – «7» (37,9%), «8» (27,6%) і «9» (17,2%); 2 учні отримали оцінки високого рівня – «10» (6,9%). В 7-В класі 4 учні написали тест на середній рівень – «5» (3,5%) і «6» (10,3%); 22 учня написали на достатній

рівень – «7» (37,9%), «8» (20,7%) і «9» (17,2%); 3 учні написали на високий рівень – «10» (6,9%) і «11» (3,5%). Представимо отримані дані у вигляді діаграми (див. рис. 2.2)

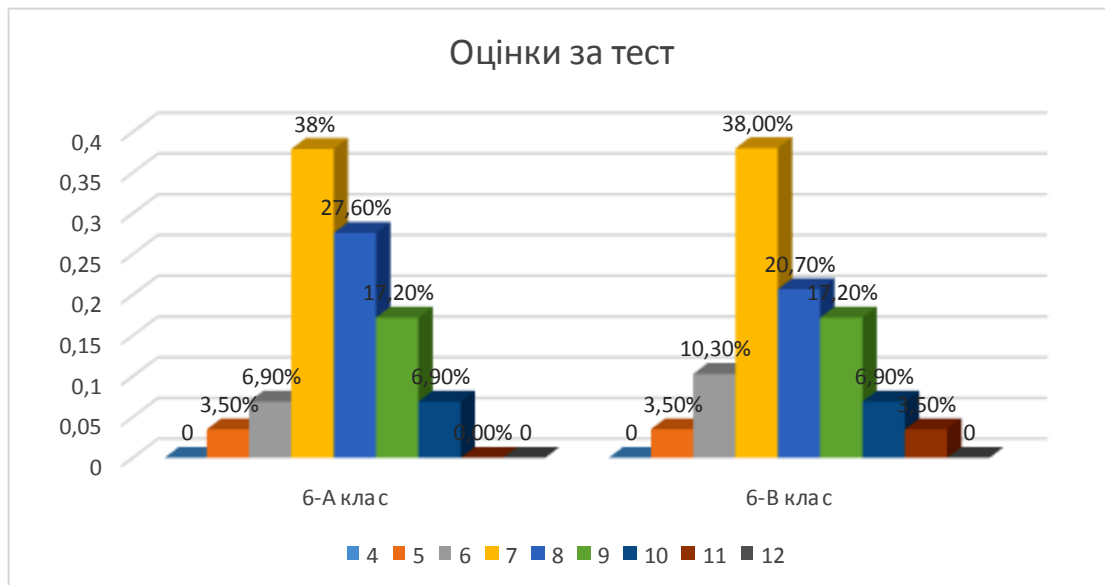

Рис.2.2. Рівень успішності учнів за тест з теми «Критичне мислення та вміння приймати рішення»

Також було обчислено середню арифметичну отриманих оцінок за тест в 6-А і 6-В класах, яка в обох класах становила 7,7.

З метою виявлення рівня творчих здібностей учнів обраних класів, нами було проведено їх тестування за методикою Є. П. Ільїна «Творчі здібності» [20]. Даний тест спрямований на виявлення творчого потенціалу особистості.

За інструкцією обраного тесту пропонується оцінити в балах (від 1 до 10), наскільки типовими для опитуваного є наступні характеристики його поведінки. Бали виставляються виходячи з наступного:

- 10 балів – співвідношення до того, що вказано, досить велике;
- 9-6 балів – співвідношення значне;
- 5 балів – в даному випадку ви орієнтовно на середньому рівні;

- 4-2 бали – за цією частиною рівнь нижче середнього;
- 1 бал – це взагалі не властиве для вас.

Текст опитувальника включав наступні запитання:

1. Чи допитливі ви? Чи маєте ви сумнів в очевидному? Чи турбує вас, що, як, чому, чому ні? Чи подобається вам збирати докази?
2. Чи спостережливі ви? Чи помічаєте ви зміни, які відбуваються навколо нас?
3. Чи сприймаєте ви чужі точки зору? Коли ви з кимось незгодні, чи здатні ви зрозуміти того, з ким незгодні? Чи можете ви подивитись на стару проблему по-новому?
4. Чи здатні ви змінити точку зору? Чи відкриті ви новим ідеям? Якщо хтось робить доповнення до вашої ідеї або вносить до неї зміни, чи готові ви їх прийняти? Чи шукаєте ви нових ідей, замість того, щоб дотримуватись своїх старих?
5. Чи навчаєтесь ви на своїх помилках? Чи можете ви визнати свою невдачу, при цьому не здаючись? Чи розумієте ви, що поки ви нездались, не все втрачено?
6. Чи користуєтесь ви своєю уявою? Чи говорите ви собі: «А що буде, якщо...»?
7. Чи помічаєте ви риси подібності між речами, які, як здається, не мають нічого спільного? (Наприклад, що спільного між рослинами пустелі та настирною людиною?) Чи використовуєте ви речі новими способами (стакан як вазу для квітів)?
8. Чи вірите ви в себе? Чи приступаєте ви до справи з впевненістю, що впораєтесь? Чи вважаєте ви себе здатним знаходити розв'язання проблем?
9. Чи намагаєтесь ви утримуватись від того, щоб давати оцінки іншим людям, чужим ідеям, новим ситуаціям? Чи чекаєте ви, поки не назбирається достатня кількість свідчень, щоб дійти до певного висновку?
10. Чи схильні ви знаходити в будь-якій справі інтерес? Чи станете ви займатись тим, що з боку виглядає дурним? Чи вірите ви в себе достатньо

для того, щоб бути підприємливим та йти на ризик? Чи пропонуєте ви рішення, які можуть бути неприйнятні іншими, або зазвичай ви не підставляєтесь?

Слід підрахувати набрану суму балів та визначити індивідуальний показник творчого потенціалу:

- 80-100 – потенціал досить великий;
- 60-80 балів – ви творча особистість;
- 40-60 балів – ви не гірше більшості;
- 20-40 балів – ви не настільки творча особистість, як більшість;
- 10-20 балів – вам слід відвідувати гуртки з творчою спрямованістю.

У результаті проведеного нами тестування в обраних класах було отримано наступні результати. В 6-А було виявлено 5 учнів з дуже високим потенціалом, що складає 17,2%; 4 учні є творчою особистістю, що складає 13,8%; у 8 учнів за даними тестування було отримано, що вони є не гірше більшості – 27,6%; 8 учнів є не настільки творчою особистістю, як більшість, що становить 27,6%; 4 учням слід відвідувати гуртки з творчою спрямованістю – 13,8%. Представимо отримані дані у вигляді діаграми (див. рис. 2.3)

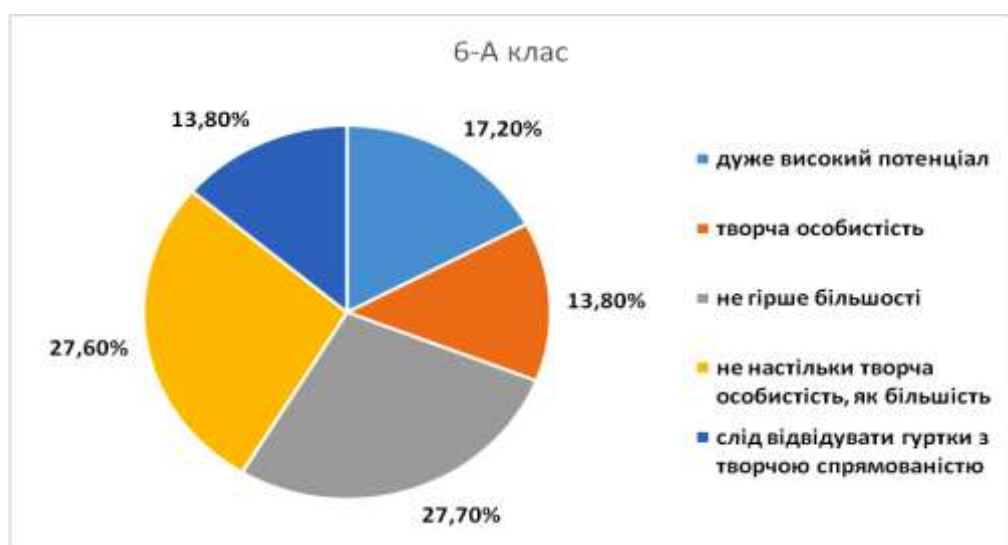

Рис. 2.3. Рівень творчих здібностей учнів 6-А класу

У свою чергу в 6-В класі було виявлено 3 учні з високим потенціалом, що становить 10,4%; 5 учнів є творчою особистістю, що становить 17,2%; ще 5 учнів є не гірше більшості, що становить 17,2%; 10 учнів є не настільки творчою особистістю, як більшість – 34,5%; 6 учням слід відвідувати гуртки з творчою спрямованістю, що становить 20,7%. Представимо отримані дані у вигляді діаграми (див. рис. 2.4).

Рис. 2.4. Рівень творчих здібностей учнів 6-В класу

Із отриманих даних тестування в 6-А і 6-В класі ми бачимо, що більшість учнів за результатами тестування є не гірше більшості або є не настільки творчою особистістю, як більшість, а деяким взагалі слід відвідувати гуртки творчої спрямованості. І лише 31% учнів 6-А класу та 27,6% учнів 6-В класу за результатами тестування мають дуже високий потенціал або є творчою особистістю.

Отже, виходячи з отриманих нами результатів обробки даних, ми можемо зазначити, що обрані класи мають однакову кількість учнів і за успішністю та рівнем творчих здібностей суттєвих відмінностей не мають. У подальшому 6-А клас буде контрольним, а 6-В клас експериментальним.

Із метою доведення достовірності порівнюваних величин скористаємось критерієм К. Пірсона. Ймовірність безпомилкового прогнозу

становить 95%. Оцінку зв'язку між досліджуваними якісними ознаками проведемо з використанням критерію χ^2 , порівнюючи з таблицею критичних значень (див. дод. Д), визначимо рівень значимості. Перегрупування значень тестування рівня творчих здібностей в інтеграли подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Таблиця обчислення χ^2 -критерія для даних тестування

Кількість інтервалів, n	Інтервали балів	Частота f'_E	Частота f'_K	$f'_E - f'_K$	$(f'_E - f'_K)^2$	$\frac{(f'_E - f'_K)^2}{f'_E}$
1	10-20	6	4	2	4	1
2	20-40	10	8	2	4	0.5
3	40-60	5	8	-3	9	1.8
4	60-80	5	4	1	1	0.25
5	80-100	3	5	-2	4	0.8
		$\sum_1 = 29$	$\sum_1 = 29$			$\chi^2 \approx 4,05$

Примітка: f'_E – відносна частота інтервалу експериментального класу

f'_K – відносна частота інтервалу контрольного класу

У нашому прикладі $\chi^2_{emp} = 4,05$. Знаходимо χ^2_{krit} за даними таблиці. При чому n – це кількість інтервалів. Для нашого випадку n = 5, $\chi^2_{krit} = 9,49$. Якщо $\chi^2_{emp} \leq \chi^2_{krit}$, то досліджувані вибірки подібні, якщо $\chi^2_{emp} > \chi^2_{krit}$, то групи суттєво різняться. Порівняємо отримані дані χ^2 з даними таблиці (див. дод. Д): $4,05 < 9,49$. Як показали результати, показники 6-А контрольного класу та 6-В експериментального класу подібні.

Отримані дані вказують на те, що існує потреба в розробці методики підвищення творчих здібностей в учнів 6 класів на уроках основ здоров'я. Цьому може сприяти застосування інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі.

Перш ніж представити методику застосування ІКТ в навчальному процесі на уроках основ здоров'я в 6 класі, слід провести аналіз програм, підручників та методичної літератури стосовно досліджуваної проблеми.

2.2 Аналіз програм, підручників та методичної літератури з точки зору досліджуваної проблеми

Програму «Основи здоров'я 5-9 класи» для загальноосвітніх навчальних закладів розроблено на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462) та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» (2016 р.).

Метою базової загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування в них національної самосвідомості, культури, світоглядних орієнтирів, навичок практичного використання досвіду, здобутого за допомогою читання, усвідомлення важливості читання як чинника власного становлення й соціалізації, екологічного мислення й поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Провідним засобом реалізації вказаної мети є запровадження компетентнісного підходу в навчальний процес загальноосвітньої школи, на основі ключових компетентностей як результату навчання.

Навчальна програма побудована на основі інтегрованого поєднання елементів знань та практичною діяльністю щодо збереження і захисту життя та зміцнення здоров'я людини.

Зміст тем розгорнуто відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти. До кожного розділу програми визначені обов'язкові результати навчання, спрямовані на досягнення учнями здоров'язбережувальної, соціальної, загальнокультурної та інших компетентностей.

Конкретним результатом навчання визначено розвиток здоров'язберезувальних компетенцій учнів, поглиблення життєвих навичок (зокрема прийняття рішень, розв'язання проблем, творчого та критичного мислення, спілкування, самооцінки та почуття гідності, протистояння негативному психологічному впливові, подолання емоцій та стресу, а також розвиток співчуття і відчуття себе як громадянина), усвідомлення учнями необхідності відповідати за життя, здоров'я, безпеку та добробут своє та оточуючих.

Зміст програми структуровано за чотирма розділами:

1. Здоров'я і безпека людини.
2. Фізична складова здоров'я.
3. Психічна й духовна складові здоров'я.
4. Соціальна складова здоров'я.

Програму побудовано за концентричним принципом. Зазначені розділи є наскрізними для всієї основної школи. У кожному класі зміст, обсяг і послідовність пропонованої учням інформації, організація її засвоєння змінюються відповідно до зростаючих пізнавальних і психологічних особливостей учнів.

Особливість методики проведення уроків інтегрованого предмета «Основи здоров'я» полягає в тому, що оволодіння сприятливими для здоров'я й розвитку особистості життєвими навичками потребує багаторазового вправляння, насамперед у процесі групової взаємодії.

Запорукою формування здорової особистості учня є взаєморозуміння, взаємоповага, толерантність, творче співробітництво всіх учасників навчального процесу. Увага вчителя має бути зосереджена на проведенні занять з використанням методів навчання, що ґрунтуються на активній участі всіх учнів: роботі в групах, обговоренні, мозкових штурмах, розробці концептуальних карт, рольових іграх, дискусіях, творчих проектах, інтерв'ю, аналізі життєвих ситуацій, екскурсіях, моделюванні розв'язання проблеми тощо.

Успішна реалізація програми інтегрованого курсу «Основи здоров'я» можлива лише на засадах активної співпраці, партнерства всіх учасників навчально-виховного процесу (учнів, педагогів, сім'ї та громади), що передбачає й уможлиблює:

1. особистісно-орієнтоване навчання;
2. збагачення змісту інтегрованого предмета емоційним, особистісно-значимим матеріалом;
3. використання інтерактивних методів навчання;
4. стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів учнів, послідовну диференціацію та індивідуалізацію вивчення цього предмета;
5. роботу учнів з різними джерелами інформації, різними видами і типами ресурсних матеріалів;
6. відпрацювання практичних дій при вивченні кожної теми;
7. створення умов для активного діалогу між учасниками-партнерами навчально-виховного процесу (учнів, учителів, членів сім'ї, громади) та вільного вибору учнями навчальних завдань і способів поведінки;
8. залучення учнів до самооцінки різних видів своєї діяльності, у тому числі й розвитку життєвих навичок;
9. багатоваріантність форм та видів діяльності учнів;
10. залучення до активної співпраці сім'ї та громади.

Отже, в результаті проведеного нами аналізу, ми бачимо, що в програмі нічого не говориться про застосування інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. Але, саме вони здатні забезпечити:

- активну участь всіх учасників навчального процесу. Адже, нинішньому поколінню, наприклад, краще пройти тест онлайн або виконати вправу в онлайн режимі, ніж писати від руки. Також їм дуже подобається створювати спільні презентації, працювати над проєктом;

- творче співробітництво всіх учасників. Як зазначалось вище – це може бути створення спільної презентації, робота над проектом, створення спільної діаграми декількома учнями в додатку Google;
- роботу учнів з різними джерелами інформації, різними ресурсними матеріалами, що так зручно в період пандемії COVID-19;
- багаторазове вправлення. Наприклад, учні можуть декілька разів виконувати інтерактивні вправи LearningApp або проходити поданий тест декілька разів, що надасть їм можливість доопрацювати матеріал, який вони погано засвоїли;
- проведення екскурсії в період пандемії. Нехай це буде віртуальна екскурсія за допомогою мережі Інтернет, але вона дасть можливість учням побачити щось цікаве;
- можливість аналізувати ситуацію. Одна річ, коли дитина аналізує ситуацію, яка написана у підручнику, і зовсім інша річ, коли їй доводиться аналізувати ситуацію, яку вона переглянула за допомогою відео. Адже відео збуджує в учня інтерес, активізує його увагу, робить даний матеріал більш цікавим, спонукає глибше замислитися над даною ситуацією;
- індивідуальний підхід до кожного учня, тобто теоретичний матеріал та завдання добирається відповідно до рівня розвитку кожного учня.

Що ж стосується підручників, то з всіх запропонованих посібників Міністерством освіти і науки України, лише в одному з них, автором якого є Т. В. Воронцова, І. Д. Бех та ін., пропонуються завдання, які передбачають використання ІКТ. Візьмемо за приклад підручник для 6 класу. Так, при вивченні параграфа «Здоров'я і технічний прогрес» автор радить переглянути кінострічку «Післязавтра». Під час вивчення параграфа 25 «Підліткові компанії» пропонується переглянути фільм режисера Ролана Бикова «Опудало». Інших завдань, які б передбачали застосування ІКТ ми не знайшли. Хоча матеріал підручника дозволяє більше використовувати інформаційно-комунікаційні технології при вивченні даного курсу.

Наприклад, в кінці параграфу 18 «Як зробити внесок у боротьбу з ВІЛ/СНІДом» пропонується виконати проєкт, який передбачає розробити плакат (постер) або пам'ятку (флаєр). Це завдання, на нашу думку краще виконати, використовуючи комп'ютер або інші гаджети, тому що це допоможе зекономити час і отримати гарний продукт своєї роботи (особливо для тих хто не вміє малювати).

Отже, проведений аналіз підручника свідчить, що посібник добре ілюстрований, в ньому є завдання на репродуктивну та групову діяльність, є завдання, які подані у вигляді гри, крос-тест та блок-схем. Зрозуміло, що такі завдання потрібні й корисні, без них складно сформувати уміння та навички. Але, враховуючи вимоги нашого сьогодення хотілося б, щоб дані підручники містили завдання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ми вважаємо, що дітям було б зручніше не в Інтернеті шукати певний фільм, який пропонується переглянути, а перейти за посиланням считавши, наприклад, QR-код. Також можна розмістити дані посилання на виконання практичних робіт та для проходження тестів в кінці кожного розділу. Це дасть можливість кожному учню самостійно перевірити набуті знання та закріплювати практичні навички. Під час вивчення параграфу 29 «Підприємства у твоєму населеному пункті» учням розповідається як виготовити ватно-марлеву пов'язку та пропонується провести змагання «Хто швидше і правильно виготовить захисну маску». На нашу думку подана інформація щодо виготовлення пов'язки не дуже зрозуміла. Ми вважаємо, що краще б було розмістити тут QR-код з посиланням на відео з даного питання.

У методичній літературі, поданій на порталі превентивної освіти (<http://autta.org.ua/>) така ж сама ситуація як і з підручниками для 6 класів. Як приклад розглянемо посібник для вчителя з предмету «Основи здоров'я. 6 клас» під керівництвом Т.В.Воронцової та В.С.Пономаренко. При вивченні теми «Підліткові компанії» пропонується обговорити деякі уривки з фільму «Опудало», але саме посилання на фільм відсутнє. Інші пропозиції щодо використання певних засобів ІКТ на уроках з даного предмету відсутні.

Методичної літератури, яка стосується використання ІКТ на уроках основ здоров'я немає. Переважно це література, яка універсальна для всіх предметів або це окремі статті.

Таким чином, при аналізі даних джерел було виявлено, що проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках з предмету «Основи здоров'я» є відносно новою та набула останнього часу актуальності. Слід також зауважити, що матеріалу з проблеми нашого дослідження обмаль, тому працювати було нелегко.

2.3. Методика використання ІКТ на уроках основ здоров'я в 6 класі

Розробляючи методику використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я в 6 класі ми пам'ятали, що учень повинен бути активним учасником навчального процесу. А головним завданням навчання повинна стати не передача інформації (певних знань), а формування в нього вмінь здобувати та опрацьовувати отриману інформацію, тобто формування навичок мислення високого рівня: аналізувати, синтезувати, оцінювати. Учень повинен рухатися від цікавості до допитливості. На уроці повинна простежуватися співпраця учня і вчителя. Між ними повинен йти діалог, що забезпечить на уроці учню відчуття комфорту. Також не слід забувати про індивідуальний підхід до кожної дитини. В кожного з учнів необхідно формувати прагнення до свідомого засвоєння знань і вмінь, залучати їх до самостійного пошуку, збору та дослідження інформації; вміння та навички дослідницької роботи; розвивати мислення, уяву, фантазії. Тобто наша методика повинна бути спрямована на активізацію пізнавального інтересу учнів, надання їм в певній мірі «автономії», що дозволить розвинути їх рівень творчих здібностей.

Ми вирішили, що втілити все перераховане вище нам допоможе застосування в освітньому процесі платформи Google Classroom (рис. 2.5). Її використання забезпечить можливість навчати не лише дітей, які знаходяться

на уроці, а й тих, які на даний час відсутні. Тобто це буде заохочувати учнів до спільної роботи та допомагати підтримувати з ними зв'язок на відстані. Твкож в нагоді дана платформа буде під час дистанційного навчання.

Рис. 2.5. Скрин розміщення курсів в Google Classroom

Працювати у Google Classroom зручно тому, що учні можуть у зручний для них час долучатися до курсу з предмета «Основи здоров'я» за умов, якщо у них є комп'ютер, ноутбук, планшет або мобільний пристрій з доступом до інтернету. У вкладці «Завдання» матеріал розміщується відповідно до кожної теми (рис. 2.6).

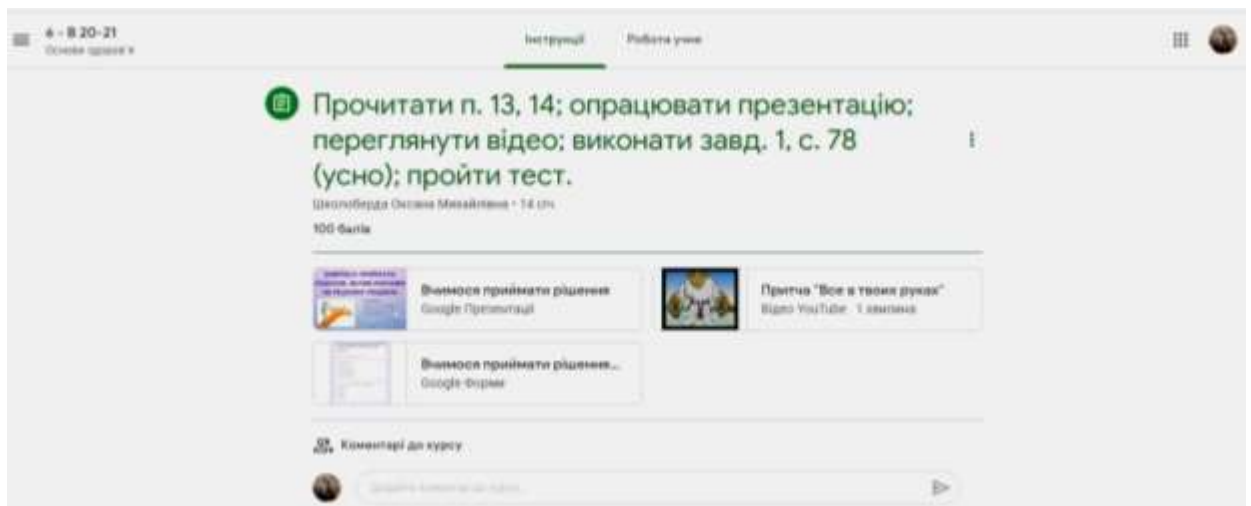

Рис. 2.6. Скрин вкладки «Завдання»

Тут можна ще раз переглянути матеріал, який було використано вчителем під час уроку (презентації, статті, уроки, посилання та відеоролики відповідно до теми заняття, конспект уроку), ознайомитись із завданням, яке

задано на наступний урок. У разі необхідності виконання домашнього завдання безпосередньо на платформі Google Classroom вчитель вказує термін, до якого слід виконати дане завдання та максимальну кількість балів за нього (рис. 2.7). Це можуть бути такі завдання, як пройти онлайн-тестування, зробити презентацію, зняти відео, зробити різнорівневі вправи, створити діаграму, підготувати проєкт та ін.

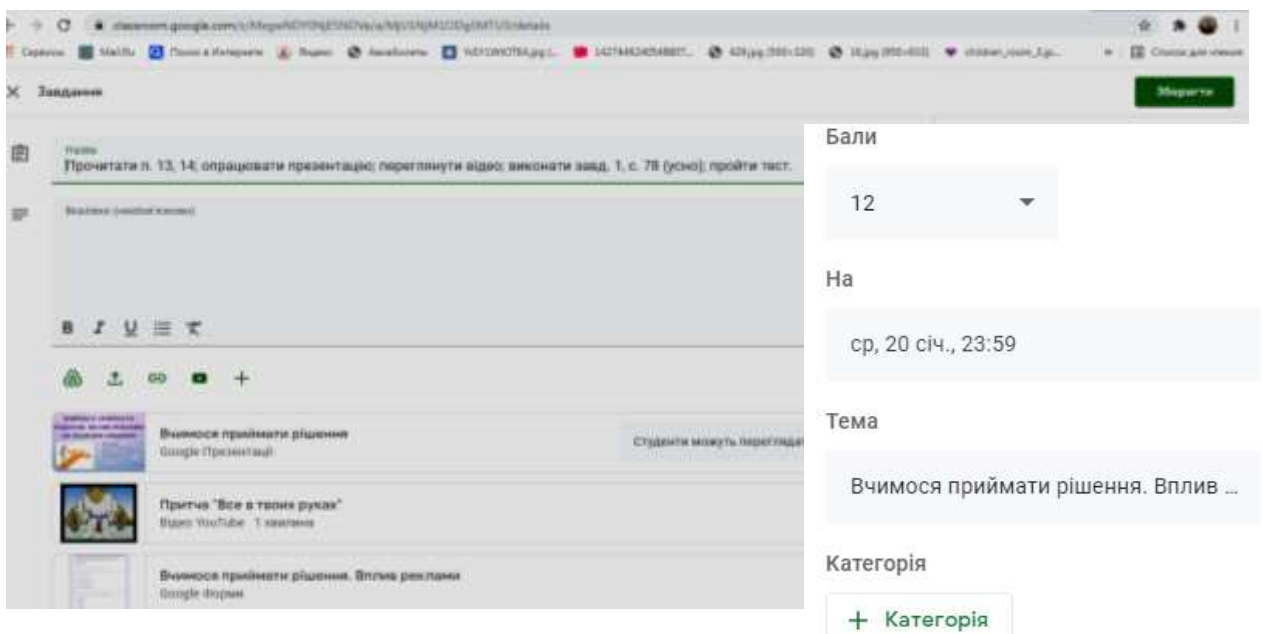

Рис. 2.7. Визначення терміну здачі та максимальної кількості балів

У стрічці курсу учні мають можливість публікувати власні повідомлення та додавати коментарі. Таким чином здійснюється двостороннє спілкування. Використовуючи Gmail вчитель має можливість надсилати індивідуальні електронні повідомлення учням в інтерфейсі Google Classroom, в яких він повідомляє оцінку (рис. 2.8) та надає рекомендації до виконаних завдань.

Під час роботи в Google Classroom ми дотримувались наступних правил:

- матеріал, який надавався учням, був структурований. Це давало їм змогу у будь-який час знайти необхідну інформацію із незначною втратою при цьому часу;
- весь матеріал добирався з урахуванням віку, вимог МОН України та індивідуальних особливостей учнів класу. Під час дистанційного навчання учням додатково додавалась руханка або вправи для очей;
- враховувались технічні можливості дітей. Наприклад, не вимагалось своєчасного виконання завдання. Діти мали можливість виконувати домашнє завдання до наступного уроку.

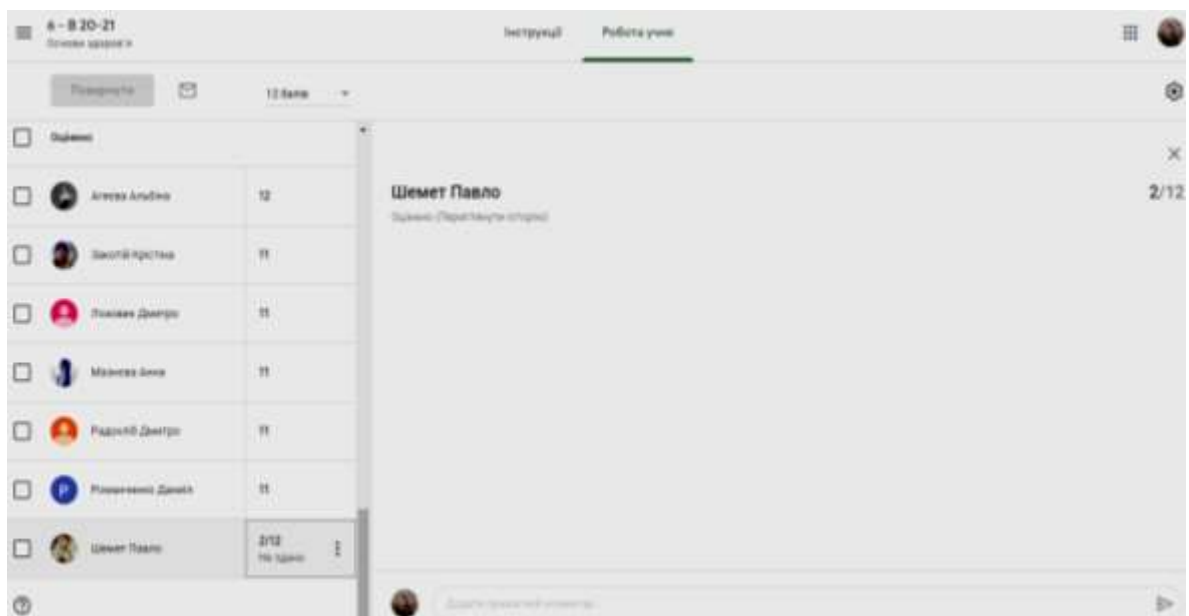

Рис. 2.8. Скрин повернення учням оцінок за виконане домашнє завдання

Слід зауважити, що дуже зручно створювати тести в Google Формі. Відповіді на тестові завдання можуть бути як відкриті, так і закриті. Можна робити завдання на співставлення, розміщувати в питаннях або відповідях ілюстративний матеріал. В даних тестах може бути одна або декілька правильних відповідей. За кожне питання можна виставляти необхідну кількість балів. Ці тести можна обмежувати в часі, тобто закривати після

проходження. Окрім цього можна обмежувати проходження тестів до одного разу або давати можливість учням проходити декілька разів, щоб покращити свій результат.

Вчитель може бачити статистику отриманих оцінок учнями (середній рівень, середній бал й діапазон оцінок) та запитання, на які діти часто дають неправильну відповідь (рис. 2.9).

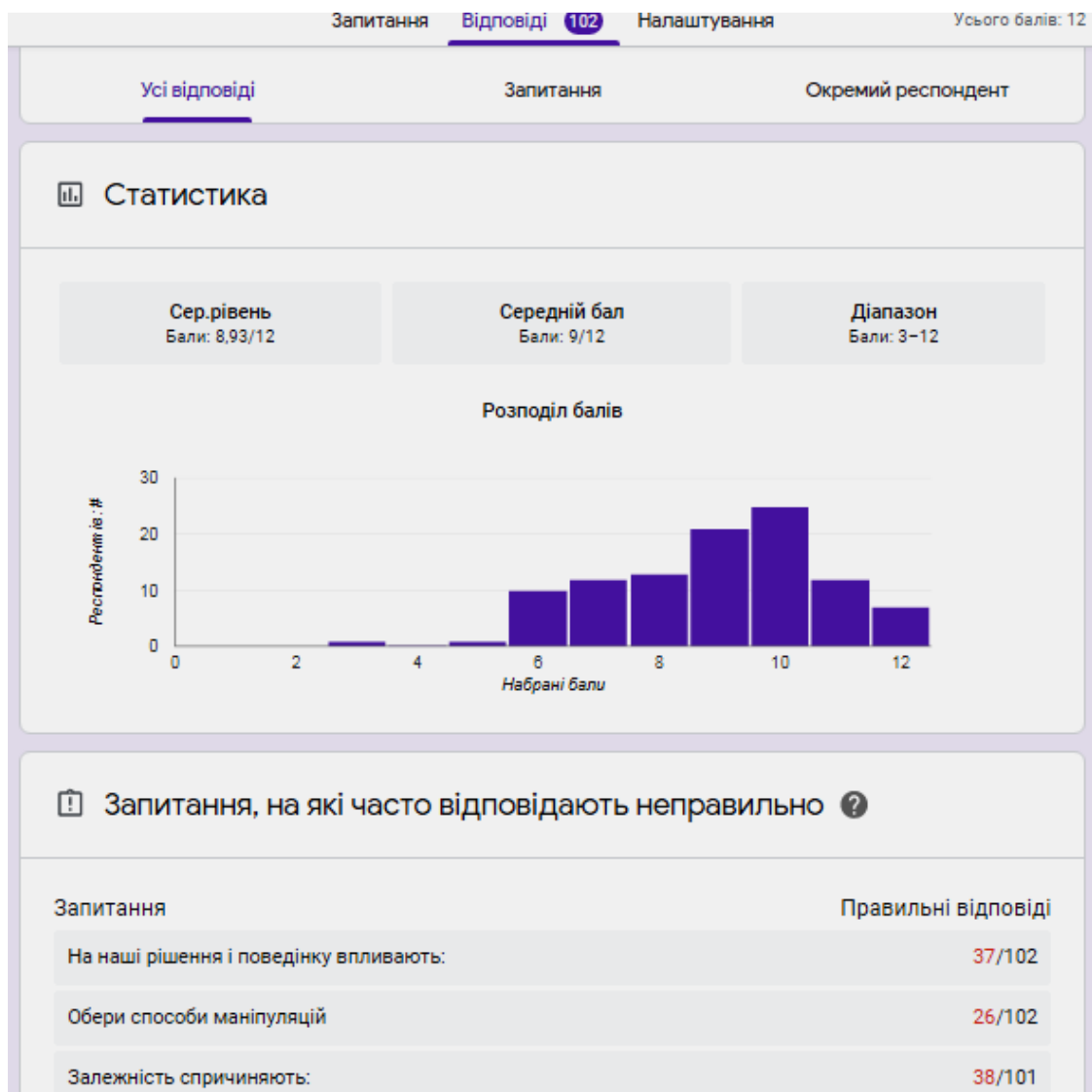

Рис. 2.9. Статистичні дані та запитання, на які часто дають помилкові відповіді

З метою активізації уваги учнів на початку уроку пропонувалось дітям переглянути коротеньке відео. По закінченню перегляду учні давали

відповіді на поставлені запитання. Після чого формулювалася тема уроку та визначалася мета. Також відео могли використовувати на етапі вивчення або закріплення матеріалу. Під час дистанційних уроків дітям пропонувалось завдання переглянути відео та дати відповіді на запитання. Так, наприклад, під час вивчення теми «Конфлікти і здоров'я» учням пропонувалось переглянути мультфільм «Холод» та дати відповіді на поставлені запитання (рис. 2.10).

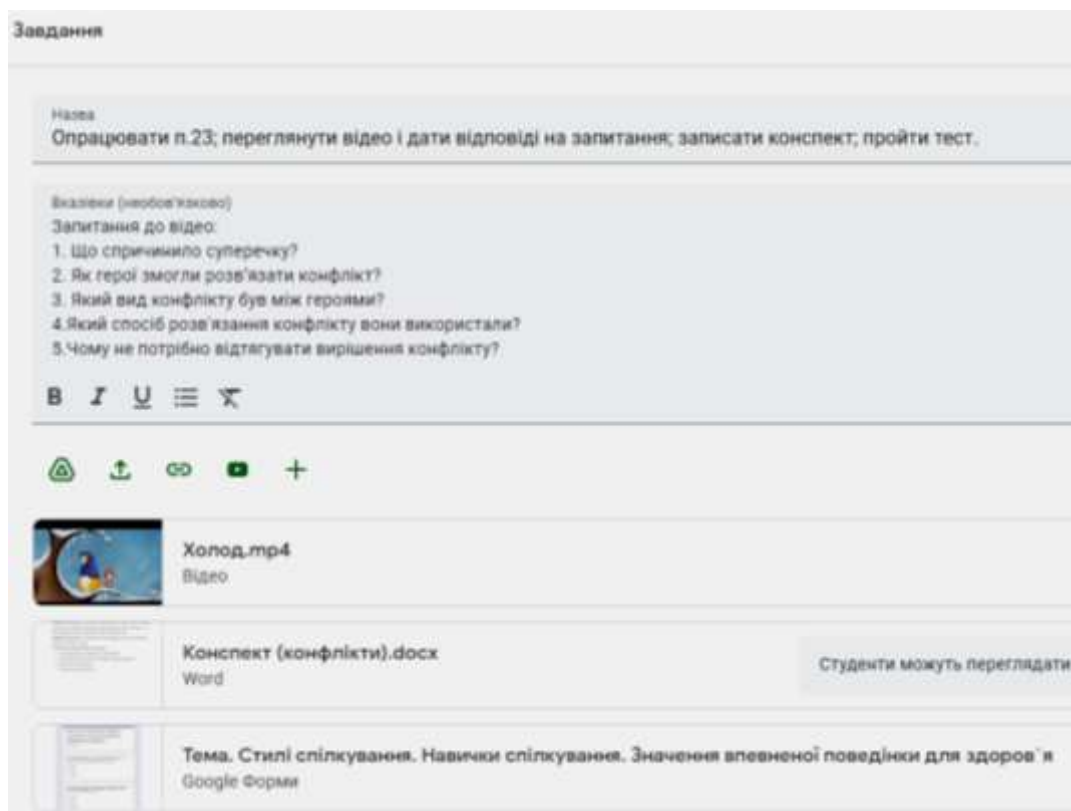

Рис. 2.10. Скрин завдання з відео та запитаннями до нього

Незамінним помічником на наших уроках є презентації PowerPoint, які розміщуються в Google Classroom відповідно до вивчаємої теми. Вони допомагають систематизувати, викладати та опрацьовувати матеріал уроку. Під час дистанційного навчання в презентації можна виділяти певний матеріал, щоб учні його записали до конспекту. Майже до кожного уроку нами було розроблено презентацію. Окрім цього, учні самостійно готували

до уроків презентації. Під час виконання проєкту учні об'єднувались в групи і робили в спільному доступі презентації відповідно до теми.

Інколи замість презентації використовувалась універсальна онлайн-дошка (онлайн-стіна) з інтуїтивним інтерфейсом Padlet. Її легко застосовувати в навчальному процесі. Наприклад, вона застосовувалась для проєктної діяльності, індивідуальних завдань або як інструмент збору інформації від всіх учасників навчального процесу в одному місці. Вона є дуже зручною в користуванні, тому що дає можливість як на дошці розміщувати запитання, відео, певні завдання, тести, домашнє завдання, дає можливість ставити запитання або коментувати окремий матеріал. Таким чином, сервіс Padlet призначений для збереження, організації та спільної роботи з різним контентом у визначеному віртуальному просторі. Як приклад на рис. 2.11 подано скрин онлайн-дошки Padlet до теми «Підліткові компанії» (<https://padlet.com/shkoloberda/vg628pragl1jsj9v>). Але щодо створення даних дошок, існує один мінус – обмежена можливість безкоштовного створення цих дошок. Безкоштовно можна створювати лише 5 дошок.

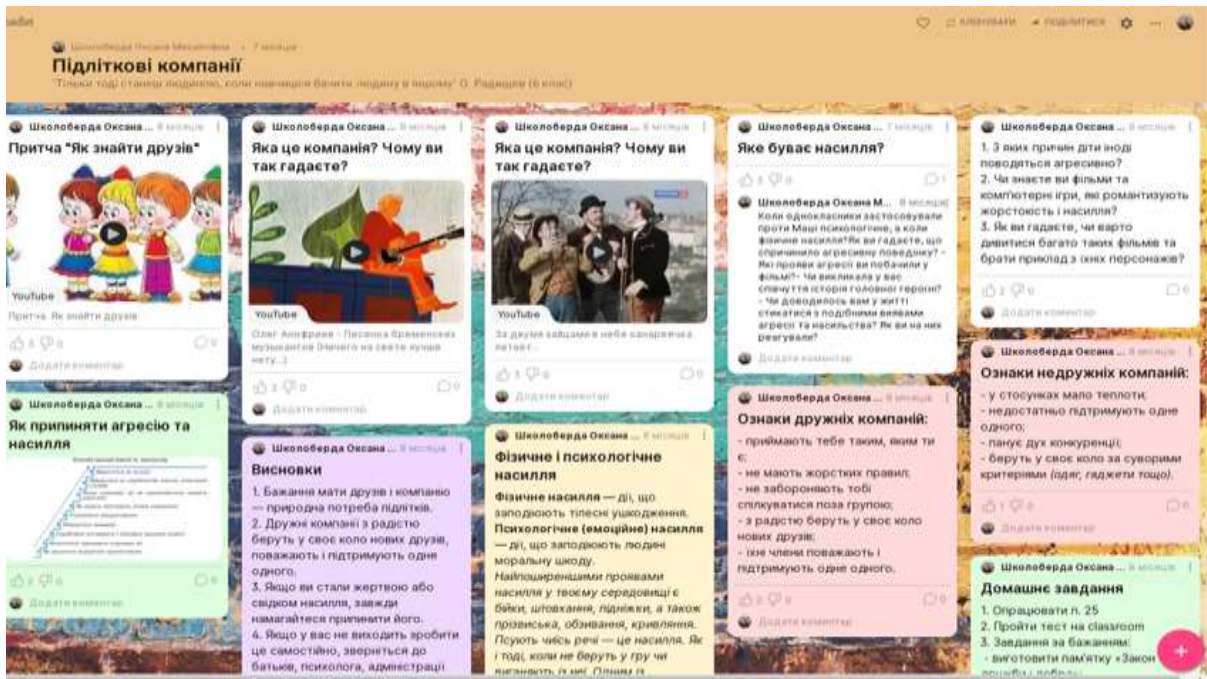

Рис. 2.11. Скрин дошки Padlet до теми «Підліткові компанії»

Робити уроки більш цікавішими для дітей, підвищувати їх активність впродовж уроку допомагали інтерактивні вправи. Вони створювались за допомогою онлайн-ресурсу – <https://learningapps.org>. Як приклад – вікторина на тему «Пожежна безпека» - <https://learningapps.org/1867837> (рис. 2.12) та вправа до уроку з теми «Безпека в побуті» - <https://learningapps.org/9677161>.

Рис. 2.12. Скрин вікторини «Пожежна безпека» на learningapps.org

Дітям дуже подобалось брати участь у вікторині, створеній за допомогою онлайн-сервісу Kahoot! Зазвичай вона проводилась в кінці уроку. Участь в таких вікторинах сприяла спілкуванню між учнями, підвищувала їх рівень обізнаності в інформаційно-комунікаційних технологіях, стимулювала їх критичне мислення. Перед тим як брати участь у вікторині учні повинні були зареєструватися. По завершенню вікторини з`являється результат і виводиться на екран рейтинг. Отже, можна побачити яке місце посів кожен з учнів класу. Як приклад можна навести вікторину до теми «Стилі спілкування» (рис. 2.13) – <https://create.kahoot.it/details/6d16920b-fa42-4ded-a1d7-1aae8d5f5c89>.

Рис. 2.13. Скрин Kahoot! До теми «Стилі спілкування»

Під час підготовки до уроку добирали відеоматеріали, які розкривають теми уроків основ здоров'я з наступних джерел:

- канал YouTube із короткими навчальними та науково-популярними відео, наприклад «Цікава наука» <https://www.youtube.com/channel/UCMIVE71tHEUDkuw8tPxtzSQ>;
- цикл «Корисні підказки» з телеканала ПЛЮСПЛЮС <https://plus-plus.tv/1plus1video>;
- портал превентивної освіти <http://autta.org.ua/>;
- освітній онлайн-портал для вчителів «На урок» <https://naurok.com.ua/>;
- національна освітня платформа «Всеосвіта» <https://vseosvita.ua/>.

Як приклад пропонуємо розглянути один з конспектів уроку з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я в 6 класі.

Тема. Стилі спілкування. Значення впевненої поведінки для здоров'я.

Клас: 6-В, ШНВК

Мета: пригадати, як поведуться люди, коли відстоюють свої права; розповісти про стилі спілкування; дослідити переваги і недоліки різних стилів спілкування; навчити просити про послугу і висувати справедливі вимоги; виховувати чемність і культуру спілкування.

Обладнання: підручник; аркуші паперу А3, олівці, фломастери, ножиці, скотч, роздрукований матеріал на аркуші паперу А4.

Очікувані результати:

- учні розпізнають стилі спілкування;
- аналізують переваги і недоліки різних стилів спілкування;
- уміють упевнено поводитися в різних життєвих ситуаціях.

Основні поняття: стиль спілкування; упевнена, пасивна та агресивна поведінка.

Тип уроку: комбінований з елементами тренінгу.

Хід уроку

I. Організаційний етап

II. Перевірка виконання домашнього завдання.

Перевірити виконані оповідання, малюнки, презентації, сценки про засоби комунікації через 20 років.

III. Актуалізація опорних знань та мотивація навчальної діяльності.

Учням пропонується переглянути мультфільм «Як домовитися?»

- Що відбулося з Ведмедем та Оленем?

- В чому причина, що Ведмідь та Олень впали з мосту?

- Чи можна по-іншому було розв'язати дану ситуацію? Як саме?

(Уважно слухаю відповіді)

- Так, дійсно. Ось, погляньте яким чином розв'язали цю ситуацію інші персонажі?

- Отже, ви бачите, що по-різному можна виходити з однієї і тієї ж самої ситуації.

- Щоб гідно, інтелігентно навчитися розв'язувати будь-яку ситуацію, враховуючи при цьому не лише свої інтереси, а й оточуючих слід ознайомитись з різними стилями спілкування. Тож, яка тема нашого сьогоднішнього уроку?

- Так, тема нашого уроку «Стилі спілкування. Значення впевненої поведінки для здоров'я».

(Учні записують у зошити число та тему).

Мета нашого уроку:

- дослідити переваги та недоліки різних стилів спілкування;
- навчитися просити про послугу і висувати справедливі вимоги;
- виховувати культуру спілкування.

III. Вивчення нового матеріалу

- Існують ситуації, в яких буває складно відмовитися, відкрито висловити свої почуття, попросити когось про послугу чи відстояти себе. У таких ситуаціях одні люди поведуться:

- пасивно – нехтують власними інтересами і за будь-яку ціну намагаються уникати конфліктів;

інші

- упевнено – відстоюють свою позицію, зважаючи на почуття та бажання інших;

деякі

- агресивно – намагаються відстояти власну точку зору, не зважаючи на інтереси оточуючих.
- Давайте виконаємо стартове завдання на с. 113
(Учень читає ситуацію)
- Яку манеру спілкування описано під літерою: а)? (1-ий учень)
б)? (2-ий учень)
в)? (3-ій учень)
- А яку манеру спілкування обрали б ви? Запишіть у зошит
(Запитую кількох учнів)
- Ви бачите, що в одній і тій же ситуації кожен з вас може поводитись по-різному. З чим це пов'язано? (вмінням спілкуватися, рівнем вихованості, характером...)
- Як ви гадаєте, якому ж стилю спілкування слід надавати перевагу?
(відповідь учнів) Чому?
- У житті немає чіткого розмежування між стилями спілкування. Від того наскільки добре навчишся володіти різними стилями спілкування, залежатимуть твої успіхи у навчанні, в умінні дружити, у спілкуванні з оточуючими.

Учням пропонується завдання: слід вибрати ознаки людей, які характерні певному типу спілкування. (На дошці наклеєні три аркуші з назвою стилю спілкування. Кожен ряд отримує роздруковані листочки з ознаками і учні по черзі виходять до дошки та наклеюють по одній ознаці. Так, 1 ряд наклеює ознаки упевненої поведінки, 2 ряд – пасивної, 3 ряд – агресивної).

По закінченню виконання завдання отримуємо наступний результат:

Упевнений:

- відстоюють власну точку зору, зважаючи на думки співрозмовників;
- поважають думки й почуття інших;
- упевнені у собі;
- говорять спокійно, доброзичливо, вираз обличчя приязний;

- жести нерізкі;
- уважні, ввічливі;
- ставляться з повагою й увагою до співрозмовника;
- володіють навичками активного слухання;
- знають, чого прагнуть;
- уміють ввічливо, але рішуче відмовитися від небезпечних пропозицій;
- таких людей важають, із задоволенням спілкуються з ними, у них багато друзів;
- такими людьми важко маніпулювати.

Пасивний:

- говорять невпевнено, тихо, несміливо;
- під час спілкування голова може бути опущена, погляд боязкий;
- вважають іншу думку ціннішою, ніж власну;
- готові швидше прийняти чужу точку зору, ніж висловити й аргументувати власну;
- не знають чого прагнуть;
- часто ображаються, зазнають приниження;
- такі люди не вміють захистити себе, нехтують власними інтересами;
- легко піддаються впливу оточення.

Агресивний:

- прагнуть відстояти власну точку зору, не враховуючи думок та інтересів оточуючих;
- діють тільки у власних інтересах, говорять владно, зневажливим, зверхнім тоном;
- жести різкі, іноді загрозливі;
- положення тіла, вираз обличчя можуть бути напруженими;
- під час розмови неввічливі, можуть лаятися, погрожувати співрозмовникові, принижувати його;
- таких людей не люблять, намагаються уникати спілкування з ними.

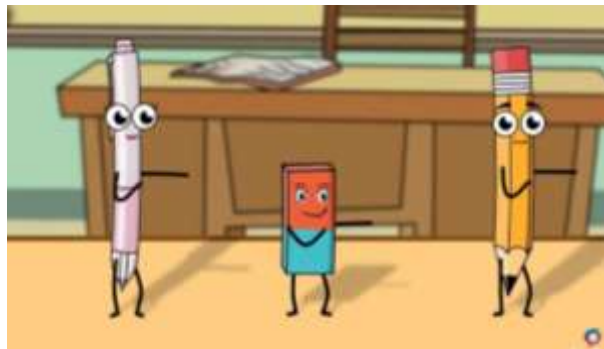
- Іноді агресивну поведінку плутають з упевненою. Але ці стилі дуже різняться, як Сонце і Вітер з байкиЕзопа.

(Учням пропонується переглянути відео «Сонце і Вітер»)

- Якою є поведінка Вітру? (агресивною)
- Чому?
- Якою є поведінка Сонця? (упевненою)
- Пояснить, яка поведінка вам більше до вподоби? Чому?

Фізкультхвилинка (https://www.youtube.com/watch?v=Mzhjp_Phfg)

- Давайте розглянемо ситуації, подані у підручнику на с. 115 і подумаємо як слід діяти пасивно, агресивно чи упевнено?

(За допомогою табл.8 на с.116 називають позитивні та негативні наслідки у кожному варіанті)

- То яка ж поведінка є найкращою у більшості життєвих ситуацій? (упевнена)

IV. Узагальнення та систематизація знань

1. Підсумкове завдання «Тренінг упевненої поведінки».

- Навичок упевненої поведінки набувають у процесі тренувань. Наступне завдання допоможе нам закріпити ці навички у 3-х типових ситуаціях:

коли треба відмовитися від небажаної пропозиції, попросити про послугу і висунути справедливий вимогу.

(Учні об'єднуються по 4 чоловіки в групи та складають діалог до запропонованої ситуації (с.117-118), готуються розіграти сценку).

Програвання кожної ситуації.

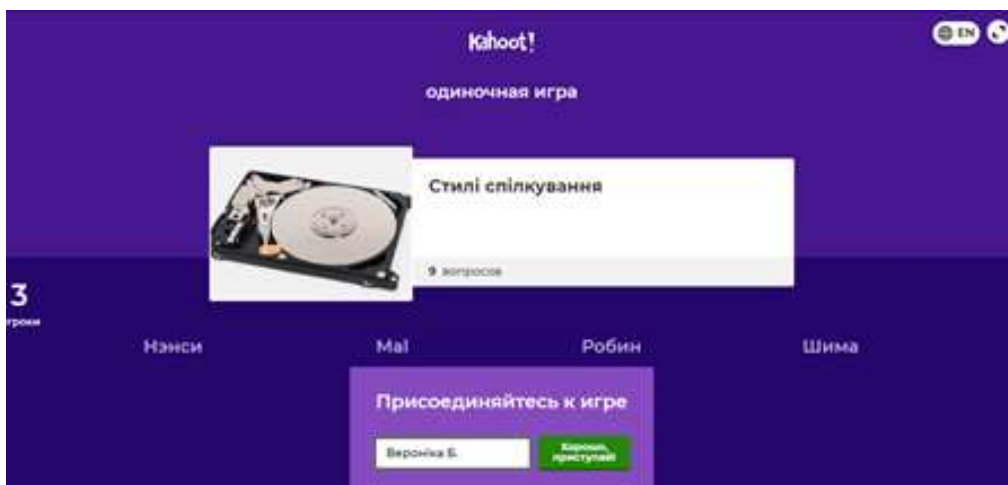
Ситуація 1. Друзі пропонують прогуляти урок, а ти цього не хочеш.

Ситуація 2. Тобі терміново треба зателефонувати, а біля телефону-автомата черга.

Ситуація 3. Ти позичив другові 5 гривень до завтра, а він не повертає вже другий тиждень.

2. Учні пропонуються взяти участь у вікторині, створеній за допомогою онлайн-сервісу Kahoot! (<https://create.kahoot.it/details/6d16920b-fa42-4ded-a1d7-1aae8d5f5c89>).

V. Підведення підсумків уроку

- Ми на початку уроку з вами переглядали мультфільм. Який стиль спілкування притаманний героям?
- Які він має наслідки?
- Які стилі спілкування вивчили?
- Який стиль спілкування доречно використовувати в громадських місцях; під час розмови з друзями?
- Якій манері спілкування у більшості випадків слід надавати перевагу?

(Оголошення оцінок за урок)

VI. Домашнє завдання

Опрацювати п.20; написати твір-роздум або створити відео на тему «Стили спілкування в моєму житті» або «Яким стилям спілкування я надаю перевагу в своєму житті».

Розробки інших уроків подано у додатку Е.

Під час дослідження ми не обмежувались лише уроками, власні педагогічні ідеї реалізували й у позаурочній роботі. Це допомагає формувати ключові та предметні компетентності учнів, розвивати їхні творчі здібності. Для створення творчих робіт навчали дітей використовувати Інтернет-ресурси.

У кінці експерименту слід констатувати той факт, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій допомогло активізувати увагу у всіх учнів класу, розвинути пізнавальні навички, навички самостійності та вплинути на їх рівень творчих здібностей.

Отже, ІКТ в навчальному процесі – це ефективний інструмент педагогічної праці.

2.4. Перевірка ефективності методики використання ІКТ на уроках основ здоров'я в 6 класі

Вище вже повідомлялось, що нами було розроблено та апробовано методику використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я в 6 класі.

У кінці проведення формувального експерименту було проведено повторне тестування учнів контрольного та експериментального класів.

Виходячи з результатів формувального експерименту в контрольному класі 6-А було отримано наступні дані: 3 учні з дуже високим потенціалом, що складає 10,4%; 3 учні є творчою особистістю, що складає 10,4%; у 10 учнів за даними тестування було отримано, що вони є не гірше більшості – 34,4%; 9 учнів є не настільки творчою особистістю, як більшість, що становить 31,0%; 4 учням слід відвідувати гуртки з творчою спрямованістю – 13,8%. Представимо отримані дані у вигляді діаграми (рис. 2.14).

Рис. 2.14. Рівень творчих здібностей учнів 6-А класу (формувальний експеримент)

В експериментальному 6-В класі у ході формувального експерименту були отримані наступні дані: 6 учнів з високим потенціалом, що становить

20,7%; 7 учнів є творчою особистістю, що становить 24,1%; ще 7 учнів є не гірше більшості, що становить 24,1; 6 учнів є не настільки творчою особистістю, як більшість – 20,7%; 3 учням слід відвідувати гуртки творчої спрямованості, що становить 10,4%. Представимо отримані дані у вигляді діаграми (рис. 2.15).

Рис. 2.15. Рівень творчих здібностей учнів 6-В класу (формувальний експеримент)

Отримані діаграми показують, що показники тестування рівня творчих здібностей в учнів експериментального класу значно покращились. Так, кількість учнів з дуже високим рівнем збільшилась з 3 учнів до 6, що становить на 10,3% більше; з 5 до 7 збільшилась кількість учнів, які є творчою особистістю, та тих, які є не гірше більшості; з 10 до 6 зменшилась кількість учнів, які є не настільки творчою особистістю, як більшість; вдвічі (з 6 до 3) зменшилась кількість учнів, яким слід відвідувати гуртки творчої спрямованості. На відміну від експериментального класу, в контрольному класі суттєвих відмінностей не виявлено. Лише було збільшення кількості учнів з 8 до 10, що становить різницю в 6,9%, які є не гірше більшості та зменшено з 8 до 6 учнів тих, що є не настільки творчими особистостями, як більшість.

Отже, ми бачимо, що використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я в 6 класі активізує увагу учнів, змушує їх більше замислюватися над певними питаннями, самостійно шукати рішення для розв'язання певних питань, вміти аргументувати свою точку зору, зробити, щось краще за інших. І це все в сукупності дає можливість підвищувати рівень творчих здібностей.

Узагальнені результати проведеного нами констатувального та формувального експерименту представлено у вигляді діаграми (рис. 2.16).

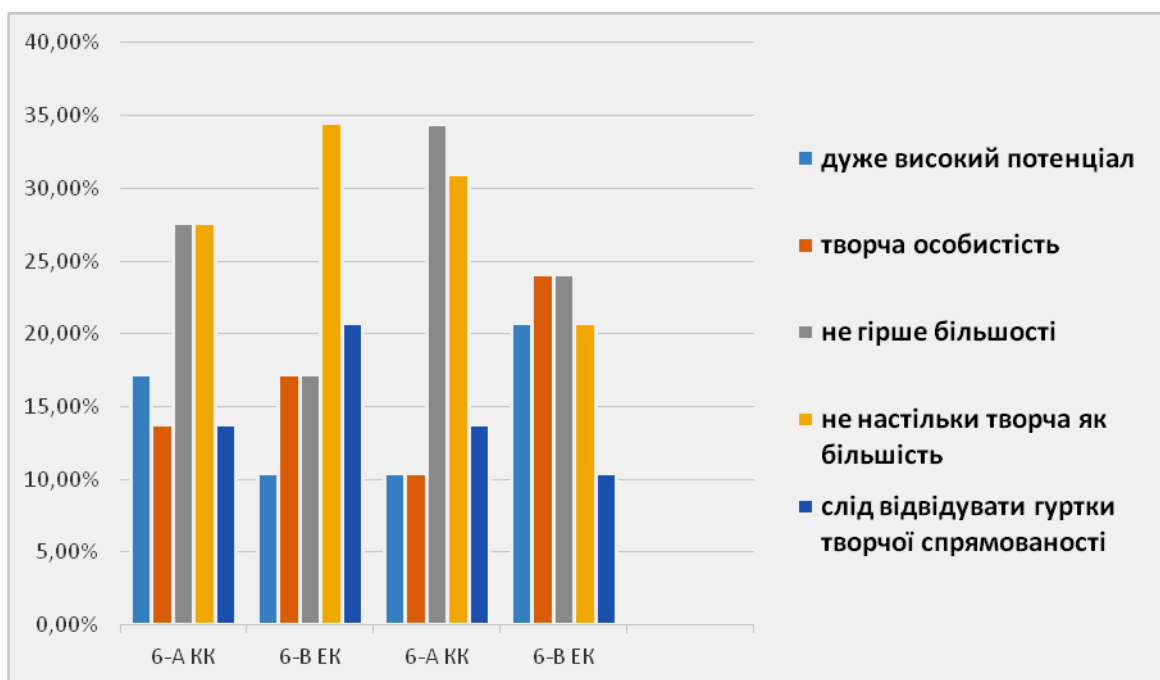

Рис. 2.16. Рівень розвитку творчих здібностей в учнів 6 класу на уроках основ здоров'я (зведені дані): КК – контрольний клас, ЕК – експериментальний клас

З метою виявлення достовірності порівнюваних величин скористаємось критерієм К. Пірсона. Ймовірність безпомилкового прогнозу становить 95%. Оцінку зв'язку між досліджуваними якісними ознаками проведемо з використанням критерію χ^2 , порівнюючи з таблицею критичних значень (див. дод. Д), визначимо рівень значимості. Перегрупування значень тестування рівня творчих здібностей в інтеграли подано в таблиці 2.2.

Таблиця обчислення χ^2 -критерія для даних тестування

Кількість інтервалів, n	Інтервали балів	Частота f'_E	Частота f'_K	$f'_E - f'_K$	$(f'_E - f'_K)^2$	$\frac{(f'_E - f'_K)^2}{f'_E}$
1	10-20	3	4	-1	1	0.25
2	20-40	6	9	-3	9	1
3	40-60	7	10	-3	9	0.9
4	60-80	7	3	4	16	5.3
5	80-100	6	3	3	9	3
		$\sum_1 = 29$	$\sum_1 = 29$			$\chi^2 \approx 10,45$

Примітка: f'_E – відносна частота інтервалу експериментального класу

f'_K – відносна частота інтервалу контрольного класу

У нашому прикладі $\chi^2_{emp} = 10,45$. Знаходимо χ^2_{krit} за даними таблиці. При чому n – це кількість інтервалів. Для нашого випадку n = 5, $\chi^2_{krit} = 9,49$. Якщо $\chi^2_{emp} \leq \chi^2_{krit}$, то досліджувані вибірки подібні, якщо $\chi^2_{emp} > \chi^2_{krit}$, то групи суттєво різняться. Порівняємо отримані дані χ^2 з даними таблиці (див. дод. Д): $10,45 > 9,49$. Отже, можна зазначити, що існують статистично значущі відмінності між показниками б-А контрольного класу та б-В експериментального класу.

Висновки до 2 розділу

Дані проведеного нами дослідження підтвердили, що використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я в 6 класі активізує увагу учнів, змушує їх більше замислюватися над певними питаннями, самостійно шукати рішення для розв'язання поставлених питань, вміти аргументувати свою точку зору, зробити, щось краще за інших. І це все в сукупності дає можливість підвищувати рівень творчих здібностей. Отже, ІКТ в навчальному процесі – це ефективний інструмент педагогічної праці.

За даними тестування ми бачимо підвищення рівня творчого розвитку в учнів експериментального класу. Так, з 6 до 3 зменшилась кількість учнів, яким слід відвідувати гуртки творчої спрямованості; з 10 до 6 зменшилась кількість учнів, які є не настільки творчою особистістю; кількість учнів з дуже високим рівнем збільшилась з 3 учнів до 6, що становить на 10,3% більше; з 5 до 7 збільшилась кількість учнів, які є творчою особистістю, та тих, які є не гірше більшості. Достовірність отриманих результатів дослідження доведено обчисленням коефіцієнта Пірсона: $10,45 > 9,49$.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного нами експерименту висунута гіпотеза підтвердилась і дає змогу зробити наступні висновки.

1. Здійснено аналіз науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, розглянуто сутність поняття «творчі здібності». З'ясовано, що творчі здібності – це індивідуальні особливості особистості, які є суб'єктивними умовами успішного здійснення певного роду діяльності, які не зводяться тільки до накопичення знань, умінь і навичок, вони виявляються у швидкості, глибині, міцності та тривалості оволодіння засобами і прийомами діяльності. Численні наукові дослідження різних часів свідчать про безкрайні креативні можливості цього часу, тому провідна психолого-педагогічна проблема виявляється в тому, щоб створити ці сприятливі умови стимулювання і спрямування розвитку особистості.

2. Розглянуто сутність та значення ІКТ в освітньому процесі на уроках основ здоров'я щодо розвитку творчих здібностей учнів 6 класу. З'ясовано, що ІКТ – це сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує виконання інформаційних процесів з метою підвищення їхньої надійності та оперативності і зниження трудомісткості ходу використання інформаційного ресурсу. Основне завдання ІКТ – адаптація людини до життя в інформаційному середовищі. Організація навчання школярів за допомогою ІКТ на уроках основ здоров'я в 6 класі дозволяє: зробити навчання цікавим та різноманітним, краще візуалізувати наочний матеріал, сприяти формуванню в учнів потреби в пошукових діях, диференціювати навчальний процес, аналізувати та виправляти помилки, а головне – розвивати творчу активність.

3. Виявлено наявний рівень творчих здібностей учнів 6 класу Шосткинського НВК: спеціалізована школа I-II ступенів-ліцей на уроках основ здоров'я. В експериментальному дослідженні взяло участь 58

респондентів. Результати констатувального експерименту показали, що більшість учнів мають низький та середній рівень творчих здібностей. Лише 31% учнів 6-А класу та 27,6% учнів 6-В класу за результатами тестування мають дуже високий потенціал або є творчою особистістю. Тобто, обрані класи мають однакову кількість учнів (по 29 чоловік) і за успішністю та рівнем творчих здібностей суттєвих відмінностей не мають.

4. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я в 6 класі. Для розробки методики нами було проведено аналіз шкільної програми з основ здоров'я, визначено теми уроків для впровадження даної методики, розроблено серію уроків з використанням ІКТ, відібрано форми та методи ІКТ, які будемо застосовувати на своїх уроках. Контрольним класом обрано 6-А, а експериментальним – 6-Б відповідно. Експеримент підтвердив, що використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я в 6 класі активізує увагу учнів, змушує їх більше замислюватися над певними питаннями, самостійно шукати рішення для розв'язання певних питань, вміти аргументувати свою точку зору, зробити, щось краще за інших. І це все в сукупності дає можливість підвищувати рівень творчих здібностей. В експериментальному класі ми бачимо, що низький рівень творчого розвитку зменшився удвічі. Так, з 6 до 3 зменшилась кількість учнів, яким слід відвідувати гуртки творчої спрямованості; з 10 до 6 зменшилась кількість учнів, які є не настільки творчою особистістю; кількість учнів з дуже високим рівнем збільшилась з 3 учнів до 6, що становить на 10,3% більше; з 5 до 7 збільшилась кількість учнів, які є творчою особистістю, та тих, які є не гірше більшості. Достовірність отриманих результатів дослідження доводить коефіцієнт Пірсона: $10,45 > 9,49$.

5. Розроблено методичні рекомендації щодо підвищення рівня розвитку творчих здібностей учнів 6 класу на уроках основ здоров'я.

Отже, розроблена й упроваджена нами методика використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках основ здоров'я в 6 класі. є ефективною для розвитку творчих здібностей учнів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. З даного питання дуже мало методичної літератури. І тому бажано, щоб надалі більше приділяли уваги цій проблемі.
2. Поповнити обізнаність вчителів стосовно методики використання й можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.
3. Підготувати учнів до роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями. Всією сприяти розвитку самостійності, активності та творчих здібностей учнів у навчальному процесі.
4. Зробити відмітку у пояснювальній записці програми «Основи здоров'я. 5-9 класи» про можливість використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.
5. Під час роботи з використанням на уроках інформаційно-комунікаційних технологій слід дотримуватись наступних правил: матеріал, який подається учням, повинен бути структурованим; відповідати їх віку, вимогам МОН України та індивідуальним особливостям учнів класу; слід враховувати технічні можливості дітей.
6. Якісне засвоєння учнями матеріалу, позитивні зміни творчого розвитку і вихованості школярів відбуваються лише тоді, коли застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час навчального процесу стає цілісним, а не епізодичним педагогічним явищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

7. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: монографія. З.: Просвіта, 2000. 160с.
8. Березина Т. Н. Тренинг интеллектуальных и творческих способностей. Йога интеллекта. СПб.: Речь, 2010. 189 с.
9. Биков В. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2009. 684 с.
10. Ветрова І. Перше слово «мама», друге «комп'ютер»: Вплив комп'ютера на психологічний розвиток молодшого школяра. Відкритий урок. К., 2004. №1-2. С.49-51.
11. Витуховская А. А. Комп'ютерная поддержка учебных курсов для начальной школы. Информатика и образование. 2001. №1. С.5-8.
12. Волощук І. С. Науково педагогічні основи формування творчої особистості. Київ: Педагогічна думка. 1998. 160 с
13. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Основи здоров'я. 6 клас: Посібник для вчителя. К.: Алатон, 2006. 200 с.
14. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 201 с.
15. Гевал М. Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2000. №3. С. 34-37.
16. Голобородько К. Ю., Ткаченко Н. П. Інтерактивне навчання на уроках української мови та літератури. Х.: Основа, 2007. 176 с.
17. Гуревич Р. С. Впровадження комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти. Вінниця, ВДПУ. 1999. 30 с.
18. Гуревич Р.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко; за ред. Гуревича Р. С. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
19. Дворецкая А.В. Основные типы компьютерных средств обучения. Педагогическая технология. М., 2004. №2. С. 38-40.

20. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник з досвіду роботи освітян міста Києва: навч.-метод. посібник / Упоряд.: Воротникова І.П., Чайковська Н.В. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.
21. Дубинчук Е.С. Активізація пізнавальної діяльності учнів. К. : Вища школа, 1987. 101 с.
22. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р.
23. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 року, № 537-в.
24. Заніздра І., Величко С. Використання ІКТ на уроках природничого циклу. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2016. Вип.1. С. 46–50.
25. Здоров'язбережувальні предмети, курси, програми у 2021-2022 навчальному році: методичні рекомендації (у 2-х част.) / укл. В.М.Успенська. Суми: ФОП Цьома, 2021. Ч. 1. 96 с.
26. Ильина Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. Питер. СПб, 2009. 434 с.
27. Коваль Т. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. Посібник. Київ: Вид. центр НЛУ, 2009. 380 с.
28. Кондратюк В.Л., Волос М.М., Бабин І.І. Основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій у світовій педагогічній практиці. Відкритий урок. 2002. №5. С. 12-14.
29. Мараховський Л. Індивідуальні технології як психолого-педагогічна проблема. Шкільний світ. 2001. №23. С. 4.
30. Маслюк Ю. Проблеми використання інформаційних та комунікаційних технологій у навчальній діяльності. Інновації в освіті. 2006. №1. С. 117-123.
31. Міщиха Л. П. Психологія творчості: навч. посіб. Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. 448 с.

32. Міщиха Л. П. Творче мислення особистості: психологічний дискурс. // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Випуск 3. Том 1. С. 79-83
33. Моляко В. О. Здібність, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир: Рута, 2006. 320 с.
34. Морзе Н.В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій. К.: Видавнича група ВНУ, 2008. 352 с.
35. Мультимедійні засоби навчання. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи / П.А. Ротаєнко, Н.І. Самойленко, Л.П. Семко та інші. К.: Педагогічна думка, 2003. 86 с.
36. Навчально-дослідна робота у вищих педагогічних навчальних закладах: Навчально-методичний посібник / Укладачі: В.П.Зінченко, В.Б.Харламенко, І.М.Коренева. Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. 23 с.
37. Основи здоров'я: Підручник для 6 кл. загальноосв. навч. закл. / І.Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко. К.: Видавництво «Алатон», 2014. 200 с.
38. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості. К.: ІЗМН, 1996. 236 с.
39. Сафарян С. І. Психолого-педагогічні особливості формування творчих здібностей школярів // Освітологічний дискурс. 2010. № 2. С. 13-25.
40. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко / за заг. ред. В.О. Моляко. К.: Освіта України, 2008. 702 с.
41. Ткачук В. Комп'ютеризація шкільної освіти: переваги та сфери ризику. Вища освіта України. 2004. №4. С. 77-81.
42. Трифонова О.М., Гулай О.В., Вергун І.В. Використання інтегровного курсу при формуванні дослідницької компетентності учнів в циклі природничих дисциплін. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Кропивницький, 2017. Вип. 12, Ч. 1. С. 55-61.

43. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 360 с.
44. Шарко В.Д. Сучасний урок. Технологічний аспект. Посібник для вчителів та студентів. К. 2007. 210 с.
45. Швачич Г.Г., В.В.Толстой, Л.М.Петречук, Ю.С.Іващенко, О.А.Гуляєва, Соболенко О.В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.
46. Швецов Г.Г. Компьютерная поддержка в обучении биологии. Материалы ежегодной конференции студентов, аспирантов и вузовское обучение. Проблемы активизации. Минск: Университетское образование, 1989. 108 с.
47. Ашаренкова Н. Г. Творче мислення: його особливості і засоби розвитку// <https://newacropolis.org.ua/theses/0b8cc858-8d29-45ba-bb43-633f071abf62>
48. Бученко І. Комп'ютеризація навчання – свідчення професійної майстерності педагога. URL: http://ippo.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=200&Itemid=60
49. Дишлева С. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі // <https://ru.osvita.ua/school/method/technol/6804/>
50. Жук О. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні економіки//https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Zhuk_PROCEEDING-IES-2016.pdf
51. Державний стандарт базової середньої освіти // <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
52. Качинська Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках. URL: <http://labt.at.ua/load/0-0-0-77-20/>

53. Методи розвитку творчого мислення та творчих здібностей. URL: <https://www.kozaky.org.ua/metodi-rozvitku-tvorchogo-mislennya-ta-tvorchix-zdibnostej/>
54. Нова Концепція української школи / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін // За заг. ред. М. Грищенко. URL: <mailto:http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/>
55. Основи здоров'я. 5-9 клас Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (наказ МОН України від 07.06.2017 №804) URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
56. Поняття творчого мислення та його розвиток. URL: https://studopedia.com.ua/1_360456_ponyattya-tvorchogo-mislennya-ta-yogo-rozvitok.html
57. Рябчук С. Сім способів розвивати творче мислення дитини. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2016/02/23/208513/>
58. Сервіс для проведення онлайн занять та конференцій Zoom. URL: <mailto:http://dspu.edu.ua/news/vykorystannya-programy-zoom-dlya-provedennyaonlajn-zanyat-ta-konferencij/>
59. Сервіс для створення QR коду. URL: <mailto:http://qrcoder.ru/> 109
60. Сервіс для створення відеоконференцій. URL: <mailto:https://apps.google.com/intl/uk/meet/how-it-works/>
61. Сервіс для створення відеоконференцій. URL: <mailto:https://www.skype.com/ru/features/skype-web/>
62. Сервіс для створення інтерактивних вправ. URL: <mailto:https://learningapps.org/>
63. Сервіс для створення онлайн курсів. URL: <mailto:https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.android.apps.classroom&hl=ru&gl=US>
64. Сервіс для створення онлайн проєктів. URL: <mailto:https://jamboard.google.com/>

65. Сервіс для створення сайту. URL:
<mailto:https://sites.google.com/new>
66. Сервіс для створення тестових вправ Classstime. URL:
<mailto:https://www.classtime.com>
67. Современные информационные технологии в образовании.
Информационные технологии. URL:
http://technologies.su/informacionnye_tehnologii_v_obrazovanii
68. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті
URL: <mailto:http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1103>.
69. Тихонова А.Є., Подопригора Н.В. Використання засобів
інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні учнів природничих наук
URL: <mailto:https://www.cuspu.edu.ua/images/conferences/2019/>
70. Урок із використанням ІКТ. URL: <https://nadoest.com/urok-iz-vikoristannyam-ikt-orientovna-struktura-uroku-opanuva>
71. Цуруль О.А., Яценко Н.В. Розвиток пізнавальної активності учнів
на уроках біології. URL: <mailto:http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6705/1/Curul1.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

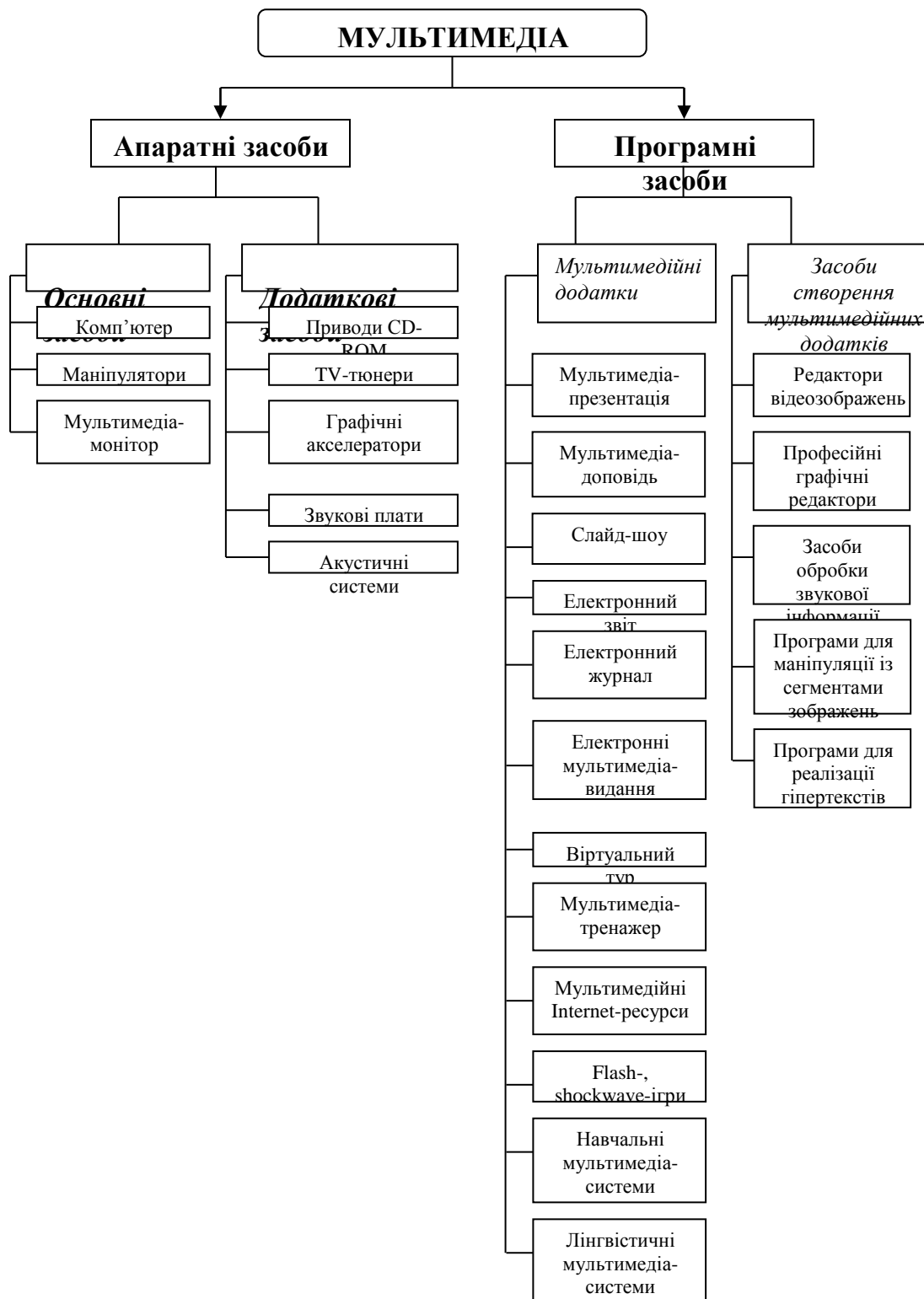

Рис. 1. Види мультимедіа

Додаток Б**Оцінки за II семестр учнів 6-А класу ШНВК м. Шостки**

№	Прізвище та ім'я	Оцінка за II семестр	Оцінка з теми «Критичне мислення та уміння приймати рішення»
1	Анісімов Максим Олександрович	8	8
2	Батеха Назар Сергійович	8	9
3	Бережна Аліна Миколаївна	8	8
4	Богославський Ярослав Станіславович	7	7
5	Власков Ігор Дмитрович	7	6
6	Гмирко Дар'я Ігорівна	8	7
7	Гук Дар'я Олександрівна	7	8
8	Іванова Софія Олександрівна	9	9
9	Киричок Поліна Костянтинівна	8	9
10	Коваленко Мілана Євгенівна	11	10
11	Кондратьєв Артем Олександрович	7	6
12	Коробейник Захар Олександрович	6	7
13	Кулик Вероніка Натанівна	8	7
14	Кулик Тимур Сергійович	7	7
15	Кутир Вікторія Олексіївна	8	7
16	Куц Валерія Володимирівна	9	10
17	Марченко Діана Вячеславівна	7	7
18	Нестерук Олександр Сергійович	8	8
19	Пасалар Кяджуї Тимур Хасанович	8	7
20	Притика Богдан Валентинович	10	10
21	Рибкіна Кіра Олександрівна	7	7
22	Родітелева Ольга Олександрівна	8	7
23	Руженко Микола Володимирович	6	5
24	Савченко Іван Дмитрович	6	7
25	Садовий Назар Сергійович	10	9
26	Ситая Поліна Олександрівна	8	8
27	Сірик Софія Олександрівна	7	8
28	Шкрібень Даниїл Віталійович	8	8
29	Щербак Валерія Олексіївна	7	8

Середнє арифметичне оцінки за II семестр: $x = (6 \cdot 3 + 7 \cdot 9 + 8 \cdot 12 + 18 + 20 + 11) : 29 = 7,8$

Середнє арифметичне оцінки з теми: $x = (5 + 6 \cdot 2 + 7 \cdot 11 + 8 \cdot 7 + 9 \cdot 5 + 30) : 29 = 7,7$

Додаток В

Оцінки за II семестр учнів 6-В класу ШНВК м. Шостки

№	Прізвище, ім'я, по-батькові	Оцінка за II семестр	Оцінка з теми «Критичне мислення та уміння приймати рішення»
1	Агеєва Альбіна Віталіївна	11	11
2	Басанець Юлія Дмитрівна	7	8
3	Бегейло Ярослав Михайлович	8	7
4	Белясник Вероніка Євгенівна	8	10
5	Волкогон Даниїл Олександрович	6	6
6	Гарбуз Вікторія Ігорівна	10	10
7	Гребенник Ростислав Сергійович	6	7
8	Журавкин Матвій Андрійович	8	9
9	Закотій Крістіна Юріївна	8	8
10	Казановський Олександр Вікторович	7	7
11	Кобцев Олександр Ярославович	6	7
12	Колотуша Нікіта Сергійович	7	6
13	Лозовик Дмитро Миколайович	8	8
14	Луценко Тимур Сергійович	7	7
15	Мазнева Анна Олексіївна	8	7
16	Мешкова Анна Олегівна	9	9
17	Пилипенко Євгенія Олегівна	7	7
18	Радохліб Дмитро Володимирович	8	9
19	Рашевський Павло Дмитрович	7	8
20	Роговой Єрмак Іванович	8	8
21	Романченко Даниїл Сергійович	7	8
22	Рябуха Олександра Андріївна	8	7
23	Сергійко Сергій Володимирович	7	6
24	Сич Тетяна Сергіївна	7	7
25	Сугоняко Данило Вячеславович	6	5
26	Федаюк Павло Андрійович	7	7
27	Федоренко Евеліна Олегівна	10	9
28	Харчук Софія Богданівна	8	9
29	Шемет Павло Сергійович	7	7

Середнє арифметичне оцінки за II семестр: $x = (6 \cdot 4 + 7 \cdot 11 + 8 \cdot 10 + 9 + 20 + 11) : 29 = 7,6$

Середнє арифметичне оцінки з теми: $x = (5 + 6 \cdot 3 + 7 \cdot 11 + 8 \cdot 7 + 9 \cdot 5 + 10 + 11) : 29 = 7,66 = 7,7$

Додаток Г

Запитання тесту з теми «Критичне мислення та уміння приймати рішення»

1. Якими бувають рішення? (1 бал)
 - А) прості, щоденні, складні
 - Б) продумані, складні, щоденні
 - В) бажані, звичні, серйозні
 - Г) мудрим, чесним, простим
2. Критично мислити це означає ... (2 бали)
 - А) обмірковувати і оцінювати факти
 - Б) критикувати
 - В) висміювати
 - Г) наведення переконливих аргументів для підтвердження власної думки
3. Уміння приймати рішення допомагає: (2 бали)
 - А) робити кращий вибір
 - Б) підвищити самоповагу і здобути авторитет
 - В) запобігати виникненню проблем і шкідливих звичок
4. Рішення, які можуть мати серйозні наслідки - це: (1 бал)
 - А) прості
 - Б) щоденні
 - В) складні
 - Г) легковажні
5. Реклама - це... (1 бал)
 - А) повідомлення, інформація
 - Б) тиск на свідомість
 - В) корисна порада
6. Вкажи правильні кроки для приймання рішень (1 бал)
 - А) зупинись, подумай, вирішуй
 - Б) роби негайно, не думай про наслідки, дій
 - В) зупинись, подумай, вибери
7. Прийняття рішення під тиском, обманом - це... (1 бал)
 - А) порада
 - Б) переконання
 - В) маніпуляція
 - Г) дискримінація
 - Д) дискримінація
8. Обери рішення, важливі для здоров'я ... (1 бал)
 - А) рухова активність
 - Б) повноцінний сон
 - В) сидіти довго в комп'ютері
 - Г) раціональне харчування
 - Д) корисні звички
9. Обери правильну відповідь. На нас, наші рішення, поведінку впливають (1 бал)
 - А) дорослі, друзі, вчителі, батьки
 - Б) різні правила і закони
 - В) засоби масової інформації (ЗМІ)
 - Г) погода
10. Рішення, які не потребують особливого розмірковування є: (1 бал)
 - А) щоденними
 - Б) звичними
 - В) простими
 - Г) складними

Критичні значення величини Т (Т_{кр})

k	α												
	0.99	0.95	0.9	0.8	0.5	0.25	0.1	0.05	0.025	0.02	0.01	0.005	0.001
1	0.00	0.00	0.02	0.06	0.45	1.32	2.71	3.84	5.02	5.41	6.63	7.88	10.83
2	0.02	0.10	0.21	0.45	1.39	2.77	4.61	5.99	7.38	7.82	9.21	10.60	13.82
3	0.11	0.35	0.58	1.01	2.37	4.11	6.25	7.81	9.35	9.84	11.34	12.84	16.27
4	0.30	0.71	1.06	1.65	3.36	5.39	7.78	9.49	11.14	11.67	13.28	14.86	18.47
5	0.55	1.15	1.61	2.34	4.35	6.63	9.24	11.07	12.83	13.39	15.09	16.75	20.51
6	0.87	1.64	2.20	3.07	5.35	7.84	10.64	12.59	14.45	15.03	16.81	18.55	22.46
7	1.24	2.17	2.83	3.82	6.35	9.04	12.02	14.07	16.01	16.62	18.48	20.28	24.32
8	1.65	2.73	3.49	4.59	7.34	10.22	13.36	15.51	17.53	18.17	20.09	21.95	26.12
9	2.09	3.33	4.17	5.38	8.34	11.39	14.68	16.92	19.02	19.68	21.67	23.59	27.88
10	2.56	3.94	4.87	6.18	9.34	12.55	15.99	18.31	20.48	21.16	23.21	25.19	29.59
11	3.05	4.57	5.58	6.99	10.34	13.70	17.28	19.68	21.92	22.62	24.73	26.76	31.26
12	3.57	5.23	6.30	7.81	11.34	14.85	18.55	21.03	23.34	24.05	26.22	28.30	32.91
13	4.11	5.89	7.04	8.63	12.34	15.98	19.81	22.36	24.74	25.47	27.69	29.82	34.53
14	4.66	6.57	7.79	9.47	13.34	17.12	21.06	23.68	26.12	26.87	29.14	31.32	36.12
15	5.23	7.26	8.55	10.31	14.34	18.25	22.31	25.00	27.49	28.26	30.58	32.80	37.70
16	5.81	7.96	9.31	11.15	15.34	19.37	23.54	26.30	28.85	29.63	32.00	34.27	39.25
17	6.41	8.67	10.09	12.00	16.34	20.49	24.77	27.59	30.19	31.00	33.41	35.72	40.79
18	7.01	9.39	10.86	12.86	17.34	21.60	25.99	28.87	31.53	32.35	34.81	37.16	42.31
19	7.63	10.12	11.65	13.72	18.34	22.72	27.20	30.14	32.85	33.69	36.19	38.58	43.82
20	8.26	10.85	12.44	14.58	19.34	23.83	28.41	31.41	34.17	35.02	37.57	40.00	45.31
21	8.90	11.59	13.24	15.44	20.34	24.93	29.62	32.67	35.48	36.34	38.93	41.40	46.80
22	9.54	12.34	14.04	16.31	21.34	26.04	30.81	33.92	36.78	37.66	40.29	42.80	48.27
23	10.20	13.09	14.85	17.19	22.34	27.14	32.01	35.17	38.08	38.97	41.64	44.18	49.73
24	10.86	13.85	15.66	18.06	23.34	28.24	33.20	36.42	39.36	40.27	42.98	45.56	51.18
25	11.52	14.61	16.47	18.94	24.34	29.34	34.38	37.65	40.65	41.57	44.31	46.93	52.62
26	12.20	15.38	17.29	19.82	25.34	30.43	35.56	38.89	41.92	42.86	45.64	48.29	54.05
27	12.88	16.15	18.11	20.70	26.34	31.53	36.74	40.11	43.19	44.14	46.96	49.65	55.48
28	13.56	16.93	18.94	21.59	27.34	32.62	37.92	41.34	44.46	45.42	48.28	50.99	56.89
29	14.26	17.71	19.77	22.48	28.34	33.71	39.09	42.56	45.72	46.69	49.59	52.34	58.30
30	14.95	18.49	20.60	23.36	29.34	34.80	40.26	43.77	46.98	47.96	50.89	53.67	59.70

Розробка дистанційних курсів в Google Classroom

Розділ 3. Психічна, духовна, соціальна складові здоров'я

Тема. Психоактивні речовини і здоров'я
Опрацювати п. 15,16, презентацію, переглянути мультфільм, пройти тест.

Школогерда Оксана Михайлівна • 21 січ.

12 балів

Дата здачі: 25 січ.

	Познавательный мультфильм... Відео YouTube 11 хвилини		Правда про тютюн Google Презентації
	Психоактивні речовини і зд... Google Форми		

Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу

Тема. Позитивні й негативні впливи однолітків.
Протидія тиску й маніпуляціям.
Опрацювати п. 17; виконати завд. 1,2 на с. 99 (усно); пройти тест

Школогерда Оксана Михайлівна • 30 січ. (Змінено 06:20)

12 балів

	Стривок из Простоквашино... Відео YouTube 0 хвилини		Ворона и лисица -- Лукомо... Відео YouTube 2 хвилини
	Вплив однолітків Google Форми		

Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу

Тема. Толерантне ставлення до людей, що живуть з ВІЛ.
Опрацювати п.18; намалювати малюнок на тему "Моє соціальне здоров'я" або "Толерантне ставлення до ВІЛ-позитивних"

Школогерда Оксана Михайлівна • 4 лют. (Змінено 06:23)

12 балів

	Фільм про СНІД для дітей 1... Відео YouTube 9 хвилини
---	--

Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу

Тема. Спілкування і здоров'я.
Опрацювати п. 19; переглянути відео; дати письмово відповідь на запитання; *виконати завдання 5 на с. 108.

Школярда Оксана Михайлівна • 11 лют. (Змінено 06:26)

12 балів

Все уточнювальне запитання треба поставити, коли тобі кажуть:

- "Принимай ці ліки, аж поки тобі стане краще"
- "Зателефонуй мені"
- "Приходь до мене на день народження"
- "Заходь у гості"

Краткая история коммуник...
Відео YouTube 1 хвилина

Правила спілкування
Відео YouTube 2 хвилини

Спілкування і здоров'я 6 кл...
Google Презентації

05 Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу...

Тема. Навички спілкування.
Опрацювати п. 21; переглянути відео; намалювати або описати портрет людини, стосунки з якою у вас особливі (звернути увагу на те, що найбільше цінуєте у цих стосунках).

Школярда Оксана Михайлівна • 25 лют.

12 балів

Ералаш Правильный комп...
Відео YouTube 1 хвилина

0 Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу...

Тема. Конфлікти і здоров'я.
Опрацювати п.23; переглянути відео і дати відповіді на запитання; записати конспект; виконати практичну роботу "Конструктивне розв'язання конфліктів" (письмово). Пройдіть тест

Школярда Оксана Михайлівна • 11 бер. (Змінено 06:29)

12 балів

Запитання до відео:

1. Що спричинило суперечку?
2. Як герої змогли розв'язати конфлікт?
3. Який вид конфлікту був між героями?
4. Який спосіб розв'язання конфлікту вони використали?
5. Чому не потрібно відтягувати вирішення конфлікту?

Холод.mp4
Відео

Конспект (конфлікти).docx
Word

Тема. Стилї спілкування. Н...
Google Форми

Тема. Запобігання ескалації конфліктів.
Самоконтроль у конфліктних ситуаціях.
Опрацювати п. 24; переглянути відео та дати
відповідь на поставлені запитання.

Школогерда Оксана Михайлівна • 18 бер. (Змінено 06:32)

100 балів

- Дай відповіді на запитання:
- В чому полягала суть конфлікту?
- Чому кожен з них бачив різне?
- Що означає вислів "Щоб зрозуміти людину, треба взути її чоботи"?

Круг, или квадрат
Відео YouTube • 2 хвилини

Відео YouTube

Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу...

Тема. Підліткові компанії
Опрацювати п. 25 та Padlet; пройти тест.

Школогерда Оксана Михайлівна • 25 бер.

Підліткові компанії
[https://padlet.com/shkoloberda/...](https://padlet.com/shkoloberda/)

Психічна і духовна складов...
Google форми

3 коментарі до курсу

Гребенник Ростислав • 1 квіт.
Я здав

Рябуха Олександра • 1 квіт.
Я теж пройшла ще вчора

Бегейло Ярослав • 1 квіт.
Я здав 6

Додайте коментар до курсу...

Розділ IV. Безпека в побуті і навколишньому середовищі

Тема. Безпека в побуті
Опрацювати п. 26; переглянути відео; пройти
тест

Школогерда Оксана Михайлівна • 1 квіт.

12 балів

Дата здачі: 2 квіт.

videoplayback (75).mp4
Відео

Безпека в побуті
Google форми

Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу...

Тема. Пожежна безпека твоєї оселі. Як поводитися під час пожежі
Опрацювати п.27, 28 та презентацію; пройти тест.

Школоберда Оксана Михайлівна • 23 квіт. (Змінено 24 квіт.)

12 балів

Дата здачі: 25 квіт.

Пожежна безпека.pptx
PowerPoint

Пожежна безпека 6 клас
Google Форми

Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу...

Тема. Проживання у промисловій зоні.
Опрацювати п. 29; опрацювати презентацію; пройти тест;*виготовити ватно-марлеву пов'язку.

Школоберда Оксана Михайлівна • 29 квіт.

12 балів

Проживання в промисловій...
PowerPoint

Проживання у промислові...
Google Форми

Сигнали і порядок оповіще...
Відео YouTube 2 хвилини

Наслідки аварії в Горлівці н...
Відео YouTube 0 хвилин

Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу...

Тема. Ти - велосипедист.
Опрацювати п.30; скласти пам'ятку "Як зпобігти крадіжкам велосипедів?"

Школоберда Оксана Михайлівна • 6 трав. (Змінено 6 трав.)

12 балів

Як змінився велосипед за 2...
Відео YouTube 5 хвилин

Ти - велосипедист.pptx
PowerPoint

из истории велосипеда и б...
Відео YouTube 5 хвилин

Коментарі до курсу

Додайте коментар до курсу...